

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.13 (043.2)

ABABEI EDUARD

**TEORIA ȘI PRACTICA OCROTIRII PROCESUAL-PENALE A
PROPRIETĂȚII**

Specialitatea științifică: 554.03 – Drept procesual penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2019

**Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Procedural al
Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova**

Conducător științific:

VÎZDOAGĂ Tatiana, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
2. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **GHEORGHITĂ Mihail**, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **OSOIANU Tudor**, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **BARBĂNEAGRĂ Alexei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **DOLEA Igor**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. **SEDLIȚCHI Iurie**, doctor în drept, profesor universitar

Susținerea va avea loc la „07” septembrie 2019, ora 13.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.554.03-100 din cadrul Universității de Stat din Moldova (MD 2009, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, 67, bloc. 2, aud. 119).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la „25” iulie 2019.

Secretar științific al Consiliului

Științific Specializat, dr., conf. univ. _____ **OSOIANU Tudor**

Conducător științific, dr., conf. univ. _____ **VÎZDOAGĂ Tatiana**

Autor: _____ **ABABEI Eduard**

© **ABABEI Eduard**, 2019

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	6
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	20
BIBLIOGRAFIE.....	26
ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză).....	30

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța problemei investigate. Edificarea statului de drept, în care drepturile și libertățile persoanei ocupă locul central, își pune adânc amprenta și asupra reglementărilor procesual penale. Codul de procedură penală al Republicii Moldova declară scopul procesului penal ca fiind protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni (art.1 alin.(2) CPP RM).

Cercetarea practicii de urmărire penală și a celei judiciare a scos în evidență faptul că protejarea intereselor persoanelor care au avut de suferit de pe urma faptelor infracționale, inclusiv asigurarea drepturilor lor la recuperarea prejudiciului material și moral cauzat prin infracțiune, nu este suficient garantat. Una dintre acestea se referă la nivelul redus de realizare a drepturilor părților civile în procesul penal, cauza fiind neclaritățile și contradicțiile legale existente. O atenție aparte merită procedura de aplicare a sechestrului asigurator și a garanției drepturilor persoanelor asupra bunurilor cărora au fost aplicate respectivele restricții.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Sistemul european de protecție a drepturilor omului este alcătuit din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și a protocoalelor care o însoțesc. Printre acestea, prin Protocolul adițional nr. 1 se instituie un control internațional al modului în care autoritățile naționale ale statelor semnatarare ale Convenției asigură respectarea dreptului de proprietate, impunându-se astfel apărarea unui drept ce trebuie să existe în patrimoniul celui care invocă protecția sa internațională. În textul Protocolului sunt stabilite limitele protecției proprietății, conținutul protecției dreptului de proprietate, posibilitatea privării unui titular de dreptul său de proprietate, sunt determinate limitările dreptului de proprietate. Astfel, la rangul preocupărilor internaționale este ridicat nu doar principiul protecției, dar și principiile ce se concretizează în limitele exercitiului acestui drept: posibilitatea privării de proprietate pentru cauză de utilitate publică și reglementarea exercitării acestui drept în conformitate cu interesul general. Comunitatea internațională este preocupată de necesitatea asigurării proporționalității care trebuie să existe între scopul urmărit și mijloacele lui de realizare, exigențele intereselor generale ale comunității și imperativul apărării drepturilor fundamentale individuale impune un examen global al diferitelor interese în cauză, ceea ce necesită analiza nu numai a condițiilor de acordare a unor despăgubiri în situația privării de proprietate, ci și a comportamentului părților în litigiu, cu includerea activității organelor competente ale statului.

Subiectul ocrotirii procesual penale a proprietății a reprezentat obiectul mai multor cercetări în domeniu, fiind obiect de preocupare pentru savanții J. BUISSON, F. DEBOVE, F. FALETTI, S. GUINCHARD, R. MERLE, J. PRADEL, G. STEFANI, G. LEVASSEUR, J. VINCENT, A. VITU, G. MONTAGNIER, C. MANDRIOLI ș.a.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. În ultimii ani a crescut semnificativ numărul investigațiilor științifice axate pe acest subiect, el aflându-se în atenția mai multor autori, printre care Ig. DOLEA, D. ROMAN, T. VIZDOAGĂ, M. APETREI, A. CRIȘU, M. DASCĂLU, C. DIȚĂ, I. DOLTU, I. GORGĂNEANU, E. HURUBĂ, N. JIDOVU, GH. MATEUȚ, I. NEAGU, C. NICULEANU, N. VOLONCIU, В.А. АЗАРОВ, Ф.Н. БАГАУТДИНОВ, В.В.БАТУЕВ, В.П. БОЖЬЕВ, М.А.ГУРВИЧ, С.А. ДОБРОВОЛЬСКИЙ, А.Г. ДЫК, Ю.Д. ЛИВШИЦ, А.Г.МАЗАЛОВ, А.П. РЫЖАКОВ, В.М. САВИЦКИЙ, О.А.ТАРНАВСКИЙ, А.В.ТИМОШЕНКО ș.a.

Deși numeroase, studiile dedicate ocrotirii procesual-penale a proprietății nu i-au epuizat din valoare, ba dimpotrivă, i-au sporit actualitatea și au incitat polemici. Prezentul studiu vine să

întregească cercetările efectuate în domeniu prin conturarea tendințelor și aspectelor noi cu o investigație de proporții a celor trei instituții de bază: sechestrul pe bunuri, acțiunea civilă și amenda judiciară, precum și alte măsuri procesuale prin care este atins dreptul de proprietate în procesul penal.

Așadar, problema măsurilor de constrângere procesual penală, aplicate în raport cu bunurile reale este actuală din mai multe considerente, pe de o parte, ele asigură recuperarea prejudiciilor cauzate de pe urma infracțiunilor, pe de alta, prin care se îngrădesc drepturile constituționale ale persoanelor chemate să poarte răspundere în latura civilă a cauzei penale.

Necesitatea cercetării detaliate a unui spectru larg de subiecte care asigură ocrotirea procesual penală a proprietății (acțiunea civilă, punerea sub sechestrul a bunurilor și amenda judiciară) determină actualitatea prezentului demers științific.

Analiza multiaspectuală a legislației procesual penale în vigoare, a practicii organelor de urmărire penală și a celei judiciare, experiența acumulată în calitate de judecător de peste 21 ani, ne permit să formulăm argumente ce potențază actualitatea și importanța problemei investigate, în special: necesitatea și importanța recunoașterii instituției ocrotirii procesual penale a proprietății ca fiind una independentă și complexă, pe de o parte, și stringenta necesitate de perfecționare multiaspectuală a acesteia în plan intern și internațional, pe de altă parte; necesitatea îmbunătățirii și perfecționării cadrului de reglementare în domeniul acțiunii civile și a sechestrului asigurator; identificarea și justificarea gradului de implicare a subiecților oficiali ai procesului penal în realizarea drepturilor persoanei, interesele patrimoniale ale căreia au fost atinse prin comiterea infracțiunii sau prin măsurile cu caracter procesual-penal.

Cele enunțate justifică actualitatea și importanța unei analize complexe și sub toate aspectele a normelor de reglementare a punerii sub sechestrul a bunurilor, procedurii de înaintare, examinare și soluționare a acțiunii civile în procesul penal, caracterul și procedura aplicării amenzii judiciare, practica aplicării lor, necesitatea elaborării propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării reglementărilor în domeniu.

Scopul tezei constă în examinarea complexă a mecanismului de ocrotire procesual-penală a proprietății și în optimizarea cadrului legal din acest domeniu.

În vederea realizării scopului propus, au fost formulate următoarele **obiective**:

- studiul asupra evoluției reglementărilor normative privind acțiunea civilă în procesul penal, sechestrului asigurator și a amenzii judiciare;
- abordarea conceptuală a proprietății și a garanțiilor asigurării dreptului de proprietate în cadrul procesului penal;
- analiza viziunilor doctrinare ale savanților din Republica Moldova și din alte state privitoare la instituțiile sechestrului pe bunuri, acțiunii civile în procesul penal și a amenzii judiciare;
- determinarea particularităților definitorii ale mecanismelor actuale de ocrotire procesual-penală a proprietății;
- abordarea teoretico-practică a procedurii, temeiurilor și condițiilor de aplicare a sechestrului pe bunuri;
- stabilirea procedurii și a garanțiilor drepturilor persoanei la contestarea aplicării sechestrului și scoaterea bunurilor de sub sechestrul;
- precizarea condițiilor, formei și a procedurii de înaintare a acțiunii civile în procesul penal;

- relevarea particularităților examinării laturii civile a cauzei penale și delimitarea soluțiilor pronunțate în raport cu acțiunea civilă;
- analiza temeiurilor și a ordinii procesuale de aplicare a amenzii judiciare;
- cercetarea practicii judiciare în domeniul aplicării sechestrului pe bunuri, amenzii judiciare și în materia înaintării și soluționării acțiunilor civile în cauzele penale;
- analiza reglementărilor din legislațiile altor state în materia ocrotirii procesual-penale a proprietății;
- identificarea curenților legislative privitoare la reglementarea sechestrului pe bunuri, acțiunea civilă și amenda judiciară;
- formularea concluziilor și a propunerilor de *lege ferenda* menite să îmbunătățească actualul cadru legal de reglementare a ocrotirii procesual-penale a proprietății.

Ipooteza de cercetare în prezenta lucrare rezidă în relevarea esenței mecanismului ocrotirii procesual-penale a proprietății care nu poate fi dedus expres din lectura normelor de drept procesual-penal, precum și unele intuiții și presupuneri subiective, care rezultă din spețele jurisprudenței naționale, în contradicție cu prevederile legale.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese: suportul metodologic îl reprezintă metoda de percepere dialectico-științifică generală, precum și metodele științifice particulare: istorică, comparativ-juridică, logico-juridică, statistică și sociologică. De asemenea, au fost aplicate și unele metode specifice de cercetare științifică, precum analiza, sinteza, inducția, deducția etc.

Concluziile generale și recomandările formulate în cadrul tezei de doctorat se fundamentează pe rezultatele cercetărilor științifice și a studiilor de caz.

Baza teoretică și informațională a tezei de doctorat este constituită preponderent din prevederi din domeniul dreptului constituțional, dreptului procesual penal, dreptului civil și al dreptului procesual civil. În conținutul tezei de doctorat și-au găsit reflectare și anumite standarde juridice internaționale în domeniul apărării drepturilor părților vătămate, prevederi din Constituție, din legile Republicii Moldova, precum și din Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. În acest fel, teza de doctor a fost elaborată în baza unei cercetări complexe a lucrărilor din diferite domenii de specialitate.

În procesul de elaborare a tezei de doctorat autorul a efectuat analiza normelor din legea de procedură penală a României, Federației Ruse, Republicii Azerbaidjan, Georgiei, Republicii Belarus, Republicii Uzbekistan, Ucrainei, Republicii Federale Germania etc. Aplicarea metodei comparative i-a permis autorului să constate că ocrotirea procesual-penală a proprietății este reglementată diferit în legea de procedură penală a acestor țări.

Baza empirică a tezei de doctorat este constituită din datele statistice referitoare la activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată la examinarea cauzelor penale, în special în cadrul mun. Bălți. De către autor a fost studiat un număr semnificativ de cauze penale, iar în procesul de elaborare a tezei de un real folos a fost și experiența personală a doctorandului în calitate de judecător.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Capitolul unu**, intitulat „*Analiza situației în domeniul tezei*”, este realizată o succintă incursiune istorică asupra evoluției reglementărilor în domeniul asigurării și ocrotirii proprietății, dar și a materialelor științifice la tema tezei de doctorat publicate în Republica Moldova și în alte state.

Încă în secolul al XIX-lea în spațiul românesc existau pârgii și mecanisme privitoare la punerea sub sechestru a bunurilor. Măsurile de asigurare erau aplicate frecvent datorită dezvoltării relațiilor economice și amplificării activității procesuale. În Manualul lui Donici (XIII, 2) se prevedea că „prin puterea judecății poate cineva a se încredința pre sine pentru banii ce are a lua de la altul, cu deosebirea și punerea la o parte a unor lucruri dintre a îndatoritului (adică sevestru) sau cu zălog sau cu chezaș”. Legiuirea Caragea reglementa materia în termeni apropiați celor din Manual (VI, 3, paragraful 7), iar Codul Calimach stabilea măsurile de asigurare (paragraful 451, 1307). Regulamentul Organic al Moldovei (art. 292) reglementa condițiile în care se putea pune sechestru înainte de terminarea judecății, iar Legea asupra sechestrului din 6 martie 1832 în Țara Românească determina amănunțit procedura. Nu mai puțin importante erau circularele explicative ale Departamentului Dreptății din 21 mai 1846, 8 ianuarie 1849, 27 octombrie 1851, 7 noiembrie 1851 și circulara Departamentului Vistieriei din 2 martie 1853 [12, p. 343].

Codul de procedură penală al Principatelor Unite, promulgat la 2 decembrie 1864 și pus în aplicare la 30 aprilie 1865, conținea, în special, multiple prevederi în latura acțiunii civile.

Prima lege de procedură a Principatelor Unite - „Condicele de procedură civilă”, decretată la 9 septembrie 1865, promulgată la 11 septembrie și pusă în aplicare de la 1 decembrie același an, în art. 371-603 conținea prevederi referitoare la instituția executării silită, potrivit căroră „se puteau urmări bunurile mobile și imobile, corporale și incorporale. Formele principale fiind: urmărirea mobilă directă, poprirea, sechestrul pe venituri, urmărirea fructelor prinse de rădăcini, urmărirea imobiliară și predarea silită a imobilelor”. În calitate de măsuri de asigurare, legea prevedea sechestrul, poprirea și sechestrul judiciar [23, p. 413].

În Basarabia, de la 1812 încoace provincie a Imperiului Rus, reglementările procesual-penale ale legislației rusești au influențat instituțiile cercetate.

Mențiuni despre acțiunea civilă sunt întâlnite în Statutul privind procedura penală de judecată, adoptat la 20 noiembrie 1864. Articolul 6 al Statutului conținea prevederea conform căreia „persoana care a avut de suferit de pe urma infracțiunii, dar care nu dispune de dreptul de acuzator, în cazul înaintării cererii de recuperare a prejudiciului în cadrul unui proces penal, urmează a fi recunoscută ca parte civilă participantă la proces”. Reglementarea procedurii de înaintare a acțiunii civile atât în cadrul procesului penal, cât și al celui civil, era prevăzută de art. 7 din Statut.

În același act normativ se stabilea dreptul anchetatorului de a înainta demers în instanța de judecată pentru a aplica măsura sechestrului asupra bunului învinutului în situația în care, în baza materialelor cauzei penale, „se convingea de necesitatea luării de măsuri urgente pentru a asigura încasarea bănească ce putea fi aplicată învinutului pentru daune sau prejudicii cauzate prin acțiunile lui”. În conformitate cu art. 776 și 777 ale Statutului, reprezentanții puterii polițienești erau obligați, în scopul prevenirii și combaterii infracțiunilor, să ridice de la hoți bunurile depistate, pentru a asigura recuperarea prejudiciului cauzat părților vătămate.

La elaborarea tezei de doctorat, de o valoare aparte au fost lucrările științifice în care este abordat nemijlocit sau tangențial subiectul prezentului studiu. Accentul a fost pus, în cea mai mare parte, pe lucrările publicate în ultima perioadă. În opinia savantului M. Dumitru (*Instrumente juridice. Ghid de cercetare penală, 2012*) [29], sechestrul este apreciat ca fiind măsura asiguratorie cea mai frecvent întâlnită și care constă în identificarea, evaluarea și indisponibilizarea bunurilor aparținând învinutului (inculpatului) ori părții responsabile civilmente, în scopul recuperării prejudiciului cauzat prin infracțiune, precum și pentru

garantarea executării pedepsei amenzii [29, p. 74]. Acest subiect își găsește abordare și într-o altă lucrare, *Tratat de executare silită. Drept procesual civil* [49], ai cărei autori vorbesc și despre existența a trei feluri de sechestrare: a) sechestrul simplu; b) sechestrul cu aplicare de sigilii; c) sechestrul cu ridicata.

Un loc aparte în șirul lucrărilor care se referă la tema cercetării o are *Comentariul pe articole al Convenției Europene a Dreptului Omului* [8], comentariu elaborat de autorul C. Bîrsan, potrivit căruia art. 1 din Protocolul nr. 1 are în vedere instituirea unui control internațional al modului în care *autoritățile naționale* ale statelor semnatare ale Convenției *asigură respectarea exercițiului dreptului de proprietate*; este vorba, așadar, despre protecția unui drept ce trebuie să existe în patrimoniul celui care invocă protecția sa internațională, textul supus analizei recunoaște posibilitatea „lipsirii de proprietate” numai pentru o cauză de utilitate publică, în condițiile stabilite de lege și de principiile generale, fără însă a prevedea expres necesitatea acordării de despăgubiri într-o asemenea situație. Referirea la principiile dreptului internațional public poate fi considerată ca o modalitate de suplینire a acestei omisiuni; nu mai puțin, cuprinderea ei *in terminis* se impunea. Se arată că art. 1 al Primului protocol adițional a fost redactat în așa fel, încât să rezulte limitări minime ale puterii discreționare a statelor în domeniul reglementării recunoașterii și apărării dreptului de proprietate într-un cadru internațional [8, p. 967].

Autorul român C. Niculeanu apreciază că măsurile asiguratorii – în cadrul cărora se înscrie sechestrul – se iau în cursul procesului penal de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată și constau în indisponibilizare prin instituirea unui sechestrului asupra unor bunuri mobile sau imobile în vederea reparării pagubei cauzate prin infracțiune. Sechestrul asigurator penal mai poate fi dispus și în vederea executării pedepsei amenzii, dar numai asupra bunurilor mobile sau imobile ale condamnatului, nu și asupra celor ce aparțin părții responsabile civilmente, întrucât pedeapsa aplicată pentru comiterea unei infracțiuni are caracter strict personal [33, p. 154].

Tot el susține că, instituirea sechestrului asigurator poate fi contestată numai pentru motive de nelegalitate referitoare la actul procesual prin care este dispusă măsura sau la actul procedural prin care aceasta este dusă la îndeplinire. Atunci când contestația este soluționată de instanța de judecată, hotărârea pronunțată poate fi atacată cu recurs, iar ultima hotărâre adoptată intră sub prezumția absolută a autorității lucrului judecat, ceea ce, în viziunea autorului nominalizat, face inadmisibilă o nouă contestație împotriva sechestrului pentru aceleași motive. Împotriva sechestrului asigurator se poate face contestație potrivit legii civile dacă procesul penal a fost definitiv soluționat, dar fără rezolvarea acțiunii civile și dacă nu s-a făcut plângere împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii. Prin interpretare *per a contrario*, se impune concluzia că dacă în timpul procesului penal a fost formulată contestație, hotărârea pronunțată prin care a fost menținut sechestrul intră sub autoritatea lucrului judecat și deaceia nu mai poate fi introdusă o nouă contestație, având același obiect, la instanța civilă. Contestația la instanța civilă poate fi făcută împotriva actului procesual prin care s-a pus în executare măsura asiguratorie, situație care prezintă un aspect de legalitate, nu și pentru probleme de oportunitate invocate de învinuit, inculpat, partea responsabilă civilmente sau oricare altă persoană interesată [34, p. 188-189].

Examinând subiectul sechestrului în procesul penal, N. Volonciu specifică în una din lucrările sale că obiect al sechestrului penal pot fi atât bunuri mobile, cât și imobile ale învinuitului, inculpatului sau ale părții responsabile civilmente, cu condiția îndeplinirii în mod cumulativ a următoarelor condiții: a) infracțiunea în legătură cu săvârșirea căreia se efectuează

urmărirea penală sau judecata să fie una de prejudiciu material, de rezultat; b) să existe o pagubă certă; c) în privința infracțiunii respective să existe un proces penal; d) să existe constituire de parte civilă.

Acțiunea se constituie ca o împuternicire legală care justifică aducerea conflictului de drept înaintea organelor judiciare penale și face necesară exercitarea de către acestea a atribuțiilor ce le revin potrivit legii [47, p. 97]. Acelaș autor (*Tratat de procedură penală. Partea generală. Volumul I, 1993*) [48] constată că, obiectul acțiunii civile, la rândul său, constă în tragerea la răspundere civilă a inculpatului sau a părții responsabile civilmente, prin obligarea lor la repararea justă și integrală a pagubelor produse prin infracțiune [48, p. 256].

În manualul *Drept procesual penal. Ediția 2, 2007* [26], autorul român N. Jidovu indică asupra faptului că sechestrul propriu-zis reprezintă măsura asiguratorie cu cea mai frecventă aplicare. Organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, putând recurge, în caz de necesitate, și la experți. Operațiunile necesare instituirii sechestrului sunt: a) identificarea, care constă în individualizarea și enumerarea bunurilor sechestrate; b) evaluarea, care presupune stabilirea valorii bunurilor pe bază de acte sau prin folosirea experților; c) declararea ca sechestrate, în total sau în parte, a bunurilor care formează obiectul măsurii asiguratorii [26, p. 285-286].

În caz de necesitate, organul de urmărire penală este în drept de a antrena în actul de punere a sechestrului pe bunuri și alți participanți la procesul penal (expertul, interpretul, martorul, reprezentanții legali, avocații care reprezintă interesele anumitor părți în procesul penal etc.), precum și, în anumite cazuri, ofițerii de investigație. În acest context vom face referire la autorii români D. Florescu și P. Andreiu care în *Executarea silită. Reglementare, doctrină, jurisprudență* [21] pe lângă faptul că evidențiază sechestrul în calitate de măsură eficientă de constrângere a debitorului întru aducerea la executare a documentului executoriu eliberat legal în baza hotărârii judecătorești sau a deciziilor altor organe împuternicite, care constă în restricționarea exercitării dreptului de proprietate al debitorului asupra bunurilor sale, mai vorbesc și despre evaluarea bunurilor prin apreciere în cadrul acestei activități cu antrenarea unor experți, în caz de necesitate (ca, de exemplu, când se sechestrează un tablou sau un obiect de artă) [21, p. 31].

Subiectul acțiunii civile este abordat pe larg de către autorul I. Deleanu. În *Tratat de procedură civilă. Volumul I, 2000* [15] acțiunea civilă este definită ca fiind ansamblul mijloacelor procesuale prin care poate fi solicitat și asigurat concursul unui organ jurisdicțional în vederea recunoașterii sau realizării unui drept ori interes - nesocotit, contestat sau încălcat - fie prin afirmarea dreptului subiectiv preexistent sau constituirea unei situații juridice noi, fie prin plata unei despăgubiri [15, p. 110].

Savantul român Gr. Theodoru (*Drept procesual penal român. Vol. I, 1971*) [42], referindu-se la acțiunea civilă, afirmă că aceasta este o noțiune generică specifică tuturor ramurilor procesuale de drept, cu particularitățile caracteristice pentru fiecare dintre ele. Se arată că în privința raportului dintre învinuire și acțiunea civilă se întâlnesc două sisteme de reglementare: a) sistemul confuziunii acțiunii civile cu acțiunea penală. Prin această acțiune, puterea publică intervine la cererea victimei, pentru aplicarea pedepsei și repararea prejudiciului. Acest sistem a existat în procedura judiciară veche, în care procesul penal și cel civil nu erau diferențiate în sensul lor actual; b) sistemul separației obligatorii a celor două acțiuni [42, p. 244].

În viziunea autorului Gh. Mateuț, expusă în *Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I* [28], obiectul acțiunii civile îl constituie obligarea inculpatului sau a persoanei civilmente responsabile la repararea prejudiciului. Se amintește că, după caracterul său acuzarea este de interes public, iar acțiunea civilă, dimpotrivă, este de interes privat, victima având posibilitatea de a renunța la ea sau de a încheia tranzacții de împăcare cu persoana vinovată de cauzarea prejudiciului [28, p. 668-669].

Savanții I. Neagu în *Tratatul de procedură penală* [31] și T.Joiță în studiul *Acțiunea civilă în procesul penal* [27] menționează că, acțiunea civilă, ca instituție de procedură penală, este mijlocul legal prin care o persoană care a suferit un prejudiciu prin infracțiune cere repararea acestuia în cadrul procesului penal. Ea este o instituție de procedură penală numai în măsura în care se pune în mișcare și se exercită într-un proces penal, alături de învinuire [31, p. 118; 27, p. 30].

Cu referire la conceptul și natura juridică a acțiunii civile în procesul penal, s-a considerat că aceasta nu are caracter *sui generis* față de învinuire sau acțiunea civilă exercitată în procesul civil, fiindu-i impuse condiții speciale de dinamizare datorită împrejurării că se desfășoară în procesul penal [27, p. 17].

Autorii I. Neagu și M. Damaschin în *Tratatul de procedură penală. Partea generală. În lumina Noului Cod de procedură penală* [32] afirmă că instituția măsurilor asiguratorii este justificată în sistemul măsurilor procesuale, deoarece până la soluționarea cauzelor penale și rămânerea definitivă a hotărârilor prin care a fost admisă acțiunea civilă, reparatorie sau prin care s-a pronunțat pedeapsa amenzii ori a fost dispusă confiscarea specială sau confiscarea extinsă, inculpatul sau partea responsabilă civilmente ar putea să înstrăineze bunurile pe care le au și să devină insolvabili. Măsurile asiguratorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestrul asupra acestora [32, p. 295-305].

Se susține întemeiat că pentru a putea fi exercitat dreptul de opțiune, trebuie să existe două căi prin care pot fi cerute despăgubirile civile: procesul penal în curs de realizare, cât și, în același timp, posibilitatea exercitării acțiunii civile la o instanță civilă. Din cele arătate rezultă că nu poate fi vorba de exercitarea dreptului de opțiune atâta timp cât nu a fost început procesul penal, victima având numai posibilitatea exercitării acțiunii civile la instanța civilă [32, p. 319].

Într-o altă sursă, semnată de C. Diță - *Aspecte referitoare la promovarea acțiunii civile în fața instanței penale de către societatea de asigurare subrogată în drepturile asiguratului, 2004* [16], cele două acțiuni (se are în vedere acțiunea penală și acțiunea civilă) pot fi promovate separat: în fața instanței penale – acțiunea penală – și în fața instanței civile – acțiunea civilă, dar și simultan în fața instanței penale. Reglementările procesual-penale instituie un drept de opțiune persoanei vătămate în această privință. Dacă persoana vătămată urmărește recuperarea pagubei cauzată prin infracțiune în fața instanței penale, ne aflăm în prezența unei prorogări de competență jurisdicțională a acesteia în materie civilă; raportul juridic de drept procesual civil, determinat prin voința persoanei vătămate, are caracter subsidiar față de cel de drept procesual penal [16, p. 171, 173].

Cu referire la amenda judiciară sunt mai puține studii fundamentale, instituția fiind cercetată ocazional. Savanții români G. Antoniu, N. Volonciu și N. Zaharia în *Dicționarul de procedură penală, 1988* [6] susțin că, amenda reprezintă o sancțiune ce constă din plata unei sume de bani. Spre deosebire de amenda penală ca sancțiune aplicată de instanța de judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni sau amenda contravențională, amenda judiciară reprezintă sancțiunea pe care o aplică instanța de judecată persoanei care a comis o abatere judiciară în

cursul procesului penal. Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală, dacă fapta constituie infracțiune [6, p. 18].

Într-un alt context, G.Potrivitu în *Amenzile judiciare în procesul penal, 2002* [40] justifică dreptul persoanelor amendate de a face cerere de scutire sau reducere a amenzii și nu exclude dreptul acestora de a exercita căile de atac legale împotriva respectivelor hotărâri.

Autorul A. Pintea în lucrarea *Drept Procesual Penal. Partea generală și partea specială, 2002* [39] susține că claritatea scopului măsurii de constrângere procesual-penală garantează procesului de aplicare coerență și eficiență. Astfel, măsurile asigurătorii se iau pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor. În context se afirmă că sechestrul fiind o măsură asiguratorie cu caracter real ce se ia în cursul procesului penal și constă în indisponibilizarea anumitor bunuri mobile și imobile, prin instituirea unor restricții, în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii [39, p. 267].

În *Ghid-ul practic pentru investigarea infracțiunilor de corupție și a celor conexe. Document de uz intern destinat procurorilor și investigatorilor anticorupție, 2010* [30] punerea sub sechestr, conform opiniei autorilor V.Morari și A.Donciu, este o măsură procesuală de constrângere reală care constă în limitarea dreptului de proprietate sau a dreptului de folosință pentru o durată nedeterminată până la soluționarea definitivă și executarea hotărârii confiscării speciale. În calitate de temeiuri pentru aplicarea sechestrului, consideră autorii, se cer întrunite cumulativ următoarele condiții: a) să fie începută urmărirea penală; b) să existe date rezonabile privind presupunerea că bănuitul, învinuitul, inculpatul sau alte persoane pot tăinui, deteriora sau cheltui bunurile urmărite; c) să fie înaintată acțiunea civilă sau să existe unul din bunurile prevăzute de art. 106 alin. (2) Cod penal sau pentru infracțiunea săvârșită legea să prevadă pedeapsa amenzii [30, p. 61, 69].

În manualul *Drept procesual penal* [17], elaborat de Colectivul Catedrei Drept procesual penal și Criminalistică a Universității de Stat din Moldova, de o importanță deosebită pentru doctrina procesual-penală din RM, și, în parte și pentru subiectul cercetat, se afirmă că punerea sub sechestr a bunurilor limitează dreptul de proprietate în sensul interdicției de înstrăinare, iar în cazul când bunurile sechestrate sunt ridicate și sigilate - și interdicției folosirii acestora. Punerea sub sechestr a bunurilor se dispune pentru următoarele scopuri: a) asigurarea reparării prejudiciului cauzat de infracțiune; b) garantarea executării pedepsei amenzii; c) garantarea executării măsurii de siguranță a confiscării speciale. Aplicarea sechestrului asupra bunurilor în alte scopuri decât cele prevăzute de lege este inadmisibilă [17, p. 426-427].

Pe bună dreptate se menționează că stabilirea cuantumului cauțiunii în funcție de prejudiciul material cauzat nu este un criteriu admisibil deoarece cauțiunea asigură respectarea de către învinuit a obligațiilor stabilite, dar nu și repararea prejudiciului părții civile. Tot în acest sens s-a expus opinia că încercarea de a determina plafonul garanției în funcție „de prejudiciul cauzat nu pare a fi în conformitate cu art. 5 §3 al CEDO. Astfel de garanție tinde să asigure prezența acuzatului la audiență, și nu a reparației prejudiciului. Mărimea cauțiunii trebuie să fie stabilită în raport cu arestatul, a resurselor sale și a legăturii lui cu persoanele chemate să plătească cauțiunea” [17, p. 391].

În *Manualul judecătorului pentru cauze penale, 2013* [22] C.Gurschi și D.Roman, evidențiază diverse forme ale sechestrului, și anume: 1) sechestrul propriu-zis, aplicabil bunurilor imobile; 2) sechestrul bunurilor imobile cu notarea acestuia în registrul bunurilor imobile; 3) sechestrul depozitelor (conturilor) bancare; 4) sechestrul valorilor mobiliare

(materializate sau nematerializate) cu blocarea conturilor personale în registrul valorilor mobiliare. În legislația procesual penală a României, se menționează, întâlnim și alte de forme ale sechestrului, precum: sechestrul propriu-zis, inscripția ipotecară și poprirea [22, p.228]. Autorii T.Osoianu și V.Orândaș în manualul *Procedura penală* [37] susțin că, limitarea dreptului de proprietate a unor participanți la procesul penal, garantează îndeplinirea obligațiilor ce țin de dreptul lor de proprietate în legătură cu soluționarea problemelor patrimoniale în cadrul procesului penal. Aceste măsuri, fie oferă garanții de executare a sentinței penale, fie contribuie la asigurarea derulării normale a activității procesuale, prin efectuarea corespunzătoare de către subiecții procesuali a îndatoririlor ce le revin potrivit legii.

Într-o altă lucrare, intitulată *Liberarea provizorie pe cauțiune în sistemul măsurilor preventive*, [36] autorul V.Orândaș se referă și la faptul că obiectul cauțiunii în procesul penal trebuie să fie exprimat în bunuri care nu crează dificultăți în circulație și în evidență, sunt destul de prețioase pentru prevenit, constituie în exclusivitate proprietatea titularilor cauțiunii în materie penală și exclude situații ce împiedică transmiterea drepturilor de proprietate către stat în cazul revocării inițiale ca urmare a purtării neadecvate a prevenitului. Acestor cerințe pot face față numai banii lichizi și hârtiile de valoare asigurate de către stat [36, p. 17].

Studii fundamentale privitoare la acțiunea civilă, amenda judiciară și sechestrul asupra bunurilor se conțin și în surse bibliografice din afara spațiului românesc.

Constatăm că în literatura de specialitate rusă sunt formulate diverse opinii referitoare la noțiunea și categoriile formelor de ocrotire și apărare a proprietății. Formele de apărare urmează a fi delimitate în funcție de specificul obiectului și caracterul dreptului apărat. Astfel, A.A. Dobrovolski în studiul *Основные проблемы исковой формы защиты права, 1979* [54] identifică: recunoașterea dreptului; restabilirea situației anterioare încălcării dreptului și contestarea acțiunilor ce încalcă acest drept; încetarea sau modificarea raportului juridic; încasarea prejudiciului de la persoana care se face vinovată de comiterea acestuia etc. Dânsul susține ideea apărării jurisdicționale și nejurisdicționale a proprietății. În viziunea lui ...cerințele litigioase, care urmează a fi examinate cu respectarea formei procesuale de apărare a dreptului, au caracter jurisdicțional, iar cerințele juridice care urmează a fi examinate în afara respectării formei procesuale de apărare prevăzute de lege se caracterizează, atât în teorie, cât și în practică, prin caracterul lor nejurisdicțional [54, p. 25].

În opinia autorului V.V. Batuev (*Обеспечение при расследовании преступления гражданского иска потерпевшего. Диссертация кандидата юридических наук, 1999*) [53], mărimea și caracterul prejudiciului cauzat prin infracțiune reprezintă circumstanțe care urmează a fi dovedite într-o cauză penală. Formularea sau nedepunerea la momentul potrivit de către partea vătămată a acțiunii civile nu lipsește organul de urmărire penală de obligațiunea publico-juridică de a asigura apărarea drepturilor și intereselor legitime ale părții vătămate în sensul recuperării și compensării daunei fizice, materiale și morale, cauzată nemijlocit acesteia prin fapta infracțională. Asigurarea condițiilor procesual-penale în vederea recuperării și compensării daunei cauzate nemijlocit prin infracțiune reprezintă obligația organelor de urmărire penală, care înfăptuiesc activitatea prejudiciară în cadrul cauzei penale, exprimând interesul întregii societăți și al statului în privința apărării celor care au avut de suferit de pe urma infracțiunilor [53, p. 40].

Legalitatea aplicării măsurii punerii sub sechestrul a bunurilor bănuțului, învinutului se află în dependență directă de legalitatea și temeinicia bănuțelii sau a învinuirii înaintate persoanei concrete. Recunoașterea nejustificată în calitate de bănuț sau punerea nejustificată sub învinuire

generează, în mod automat, aplicarea ilegală și neîndreptățită a măsurilor de constrângere procesual penală, fapt constatat de autorul rus F.N. Bagautdinov în lucrarea *Обеспечение публичных и личных интересов при расследовании преступлений, 2004* [52, p. 82]. Într-o altă lucrare a autorului menționat - *Общество. Право. Собственность. Обеспечение имущественных прав личности в уголовном процессе на досудебных стадиях, 1995* [51], se susține că, chiar și aplicarea sechestrului în mărime dublă nu garantează recuperarea deplină a prejudiciului material cauzat, din următoarele considerente: 1) la întocmirea procesului-verbal privind punerea sub sechestru, reprezentanții organului de urmărire penală admit deseori anumite erori la evaluarea bunurilor: de regulă, măresc prețul acestora, stabilesc incorect sau nu iau în calcul gradul de uzură; 2) deseori, la momentul punerii bunurilor sub sechestru, organul de urmărire penală nu dispune încă de informații suficiente și precise referitoare la mărimea prejudiciului, care pe durata desfășurării urmăririi penale se poate modifica, inclusiv în sensul majorării; 3) la momentul înstrăinării averii (în cazul punerii în executare a sentinței), bunurile își pot pierde din calitate, respectiv diminuându-se și valoarea lor. Alteori, în situația păstrării îndelungate a unor bunuri, pe viitor, este imposibilă aprecierea valorii lor. Din aceste rațiuni, se argumentează necesitatea punerii sub sechestru a întregii averi a bănuitului, învinutului sau a altor persoane indicate în lege [51, p. 45].

Prezintă interes și lucrarea lui S.V. Evdochimov *Правовосстановительные меры в российском праве, 1999*, unde se punctează asupra faptului că, spre deosebire de măsurile de restabilire a drepturilor, care se aplică după ce drepturile și interesele participanților la proces sunt deja încălcate, măsurile asiguratorii, la care se atribuie și punerea sub sechestru, cu scopul de a preîntâmpina tănuirea averii, de a asigura executarea sentinței în latura civilă. Cu alte cuvinte, specificul punerii sub sechestru este condiționarea de scopurile și interesele prevenirii anumitor încălcări și alte urmări nefaste [56, p. 65].

Corect susține autorul M.V. Smirnov în lucrarea *Правомерное ограничение свободы и личной неприкосновенности при производстве предварительного следствия, 2003* [62] că, ingerința drepturilor și a inviolabilității persoanei cuprind condițiile-circumstanțe și condițiile-hotărâri/acțiuni. Sub aspectul conținutului, condițiile reprezintă prin sine descrierea anumitor împrejurări, caracterul juridic al cărora constă în aceea că ele sunt fapte juridice care admit, în prezența temeiurilor solicitate, apariția, modificarea sau încetarea raporturilor juridice de drept procesual-penal. Printre acestea se evidențiază: 1) începerea urmăririi penale; 2) subiectul competent de a aplica măsura de constrângere; 3) subiectul în privința căruia este aplicată măsura de constrângere; 4) existența unei bănuieli sau învinuiri față de o persoană concretă [62, p. 189].

A.V. Siomin în lucrarea *Исполнение приговора в части гражданского иска, 2002* [61] consideră că la ședințele de judecată urmează să participe persoanele asupra bunurilor cărora se solicită a fi aplicat sechestrul, mai cu seamă, în cazul în care acestea au statut de bănuit (învinuit). Această poziție urmărește garantarea respectării drepturilor persoanelor atrase în procesul penal. Se recunoaște totodată, că aceasta ar determina, în mod inevitabil, reducerea simțitoare a eficienței măsurii respective [61, p. 19].

Este controversată natura juridică a acțiunii civile în procesul penal. Adepții conceptului acțiunii civile în calitate de instituție procesual penală de sine stătătoare sunt savanții ruși Iu. Livșiț și A. Timoșenco, în viziunea cărora, instituția acțiunii civile în procesul penal, reglementând activitatea participanților la proces în vederea constatării consecințelor

prejudiciabile ale infracțiunii în cadrul urmăririi, judecării și soluționării cauzelor penale, după obiectul reglementării juridice poate fi doar o instituție de drept procesual penal [58, p. 43-44].

În lucrarea *Гражданский иск в советском уголовном процессе, 1967* [182], autorul A. Mazalov susține că acțiunea civilă în procesul penal trebuie să aibă conținutul prevăzut de legea procesual civilă [59, p. 22].

Într-o altă opinie, recunoașterea în calitate de parte civilă are loc prin încheierea instanței de judecată sau prin ordonanța organului de urmărire penală. Autorul O.A. Tarnavschi în studiul *Уголовно-процессуальный механизм предъявления и разрешения гражданского иска в уголовном деле, 2000* [63] optează pentru determinarea mai concretă și mai clară a obligațiilor privind adoptarea unor hotărâri prin care se vor institui garanții suplimentare în vederea asigurării drepturilor persoanei prejudiciate prin infracțiune [63, p. 65].

Cu referire la termenul „acțiune”, în doctrină franceză - Heron J., *Droit judiciaire prive, 1991*, aduce critici și face anumite precizări: 1) acțiunea nu reprezintă un proces, ci o prerogativă legală și reală de a iniția, susține și finaliza un proces, prerogativă ce aparține titularului unui drept subiectiv sau al unui interes legitim și care se materializează și se individualizează prin cererea de chemare în judecată. Ea urmează a fi delimitată atât în raport cu dreptul subiectiv, cât și în raport cu cererea de chemare în judecată [68, p. 39]; 2) dacă procesul nu poate fi conceput în lipsa acțiunii, existența acțiunii nu este în mod obligatoriu condiționată de materializarea unui proces. Acțiunea este anterioară procesului; ea este o posibilitate abstractă și imperioasă - Vincent J., Montagnier G. *La justice et ses institutions. 2 edition, 1985* [75, p. 791].

Potrivit doctrinarilor francezi F. Debove și F. Faletti (*Precis de droit penal et de procedure penale. Paris, 2001*), procesul penal, al cărui obiect principal îl constituie învinuirea, poate avea ca obiect accesoriu și o acțiune în repararea prejudiciului. Tocmai aceasta și reprezintă acțiunea civilă [66, p. 304].

Conform opiniei savantului Y. Lambert-Faivre reflectată în lucrarea *Droit du dommage corporel. 4 edition, 2000* [69], în majoritatea cazurilor, cu titlu de părți civile în cauzele penale figurează anume persoane. În legătură cu acest fapt, este necesar de a acorda o atenție aparte statutului lor. Calitatea de parte civilă este ușor identificată. O persoană fizică sau juridică nu poate dobândi calitatea de parte civilă decât dacă face dovada unui prejudiciu personal (direct) și născut dintr-o infracțiune, pot fi părți civile persoanele cărora li s-a produs o vătămare fizică prin infracțiunea care a generat o pagubă materială sau morală (în cazul vătămării corporale pentru daunele morale și cheltuielile generate de tratamentul medical al victimei) [69, p. 34].

În concluzie, prin prisma analizei publicațiilor și a lucrărilor didactico-metodice legate de problema ocrotirii procesual penale a proprietății, s-a constatat că în spațiul țării noastre acestei instituții nu i s-a acordat atenție cuvenită în cadrul unor studii monografice separate, insuficient fiind tratate și alte subiecte care se înglobează în mecanismul ocrotirii procesual penale a proprietății, în special acțiunea civilă și punerea bunurilor sub sechestru, rămânând în sfera intereselor științifice și practice din domeniu. Nu există un punct de vedere comun cu referire la conceptul, definiția, temeiurile, condițiile și modul de aplicare a sechestrului și cu privire la înaintarea, examinarea și soluționarea acțiunii civile în procesul penal, din care considerent cercetările științifico-practice pe acest vector își mențin actualitatea și importanța.

Capitolul al doilea „Măsuri procesuale care aduc atingere dreptului de proprietate”, a fost dedicat cercetării *sechestrului de bunuri ca măsură de ocrotire procesual-penală a proprietății*, fiind specificat că acesta are un caracter real, se ia în cursul procesului penal de către organul de urmărire penală sau de instanța de judecată și constă în indisponibilizarea

anumitor bunuri mobile și imoblie, în vederea reparării pagubei produse de infracțiune, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii. Se probează că sechestrul asigurator reglementat de art. 202-210 CPP RM, nu are natura juridică a unei garanții reale, ci a unui act procesual de indisponibilizare a bunului, pentru ca acesta să nu poată face obiectul niciunei înstrăinări pînă la pronunțarea unei hotărâri penale definitive, de condamnare sau de achitare, după caz.

Instituția punerii sub sechestrul este orientată spre asigurarea executării sentinței în latura încasărilor patrimoniale, inclusiv în forma acțiunii civile, a cheltuielilor de judecată și a posibilei confiscări a averii rezultate din infracțiune sau a bunurilor utilizate la săvârșirea infracțiunii.

Cu referire la temeiurile aplicării sechestrului pe bunuri se consideră că acestea ar fi datele faptice (probele), care se bazează exclusiv pe materialele cauzei penale ce constată cauzarea prin infracțiune a unui prejudiciu material și probabilitatea înaintării cerinței de recuperare a acestuia sau a calificării celor comise în baza normei de drept penal care prevede măsura confiscării.

Legiuitorul se conduce de faptul că, pînă a aplica sechestrul pe bunurile persoanei prin a cărei acțiuni infracționale a fost cauzat prejudiciul, este necesar de a dovedi participarea acesteia la comiterea faptei prin recunoașterea în calitate de bănuț sau prin punerea sub învinuire. Altminteri, organul de urmărire penală, procurorul ar obține temeiuri juridico-formale de a interveni cu demersuri în instanță privind punerea sub sechestrul a averii persoanelor aflate în afara ariei urmăririi penale [36, p. 99]. Legea de procedură penală reiese consecutiv din faptul că în sfera penalului, restrângerea drepturilor constituționale ale cetățenilor poate avea loc doar în baza hotărârii instanței de judecată. Posibilitatea aplicării sechestrului asupra bunurilor învinuitului fără o hotărâre a instanței de judecată în acest sens, ar abilita organul de urmărire penală cu atribuții specifice instanței de judecată.

Rațiunea punerii bunurilor sub sechestrul prin hotărâre judecătorească este determinată de necesitatea apărării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor antrenate în raporturile de drept procesual penal. În calitate de mijloace juridice care asigură independența procesuală a organului de urmărire penală sunt reglementările care asigură posibilitatea de a contesta refuzul instanței de judecată de aplicare a sechestrului [41, p. 64].

Punerea sub sechestrul a bunurilor se aplică în baza ordonanței organului de urmărire penală, cu autorizația judecătorului de instrucție sau, după caz, în baza încheierii instanței de judecată. Procurorul din oficiu sau la cererea părții civile, înaintează judecătorului de instrucție demers, însoțit de ordonanța organului de urmărire penală privind punerea bunurilor sub sechestrul. Judecătorul de instrucție, prin rezoluție, sancționează punerea bunurilor sub sechestrul, iar instanța de judecată decide asupra cererilor părții civile ori ale altei părți, dacă vor fi administrate probe suficiente pentru confirmarea circumstanțelor prevăzute de legea procesual penală.

Deși vedem o procedură diversificată și bine desfășurată de legiuitor prin normele ce reglementează sechestrul asigurator, persoanele asupra bunurilor cărora s-a aplicat sechestrul, pot să se considere limitate ilegal și neîntemeiat în exercitarea dreptului de proprietate. Pentru a nu crea o sarcină abuzivă din partea statului, asupra dreptului persoanei și pentru a exclude erorile în aplicarea măsurii asiguratorii sub formă de sechestrul și totodată conformându-se cerințelor internaționale de asigurare a dreptului persoanei de a contesta actele organelor de stat sau a altor în cazul în care se consideră lezată într-un drept al său, contestația poate privi atât actul procedural prin care s-a dispus măsura asiguratorie (ordonanța organului de urmărire

penală sau încheierea instanței de judecată), cât și actul procedural prin care acestea se aduc la îndeplinire (de exemplu, procesul-verbal de instituire a sechestrului) [28, p. 273].

Unul dintre mijloacele care garantează persoanei posibilitatea de a-și apăra drepturile și libertățile de care beneficiază, îl reprezintă posibilitatea de a contesta acțiunile procesuale și hotărârile organului de urmărire penală, ale procurorului și ale instanței de judecată. În materia măsurilor asiguratorii, contestația poate avea ca obiect atât măsura propriu-zisă, cât și modalitatea de aducere la îndeplinire [7, p. 725].

Pentru a se asigura desfășurarea normală a activității procesuale, prin îndeplinirea, în mod corect și la timp, a obligațiilor procesuale, de către subiecții procesuali, CPP a prevăzut sancțiunea cu *amenda judiciară* [14, p. 307]. Ea se aplică în privința abaterilor care pot fi comise de către persoanele chemate să coopereze la derularea activității judiciare [20, p. 382]. Ca orice sancțiune patrimonială, amenda are caracter retributiv. Rolul amenzii judiciare este de a asigura desfășurarea normală a activității procesuale prin efectuarea corectă și la timp, de către subiecții procesuali, a îndatoririlor ce le revin potrivit legii [13, p. 412]. Totodată, pe lângă scopul de sancționare, amenda judiciară are și scopul de a constrânge persoana [38, p. 260].

Amenda judiciară are, pe de o parte, un caracter sancționator, constituind o măsură de constrângere aplicată de instanța de judecată pentru neîndeplinirea obligațiilor procesuale prevăzute de lege, iar pe de altă parte, un rol educativ și preventiv, stimulând îndeplinirea acestor îndatoriri [9, p. 56].

Potrivit art. 201 CPP, amenda judiciară poate fi aplicată numai de judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată. Legea prevede și modul de contestare a acestei măsuri procesuale de constrângere, fapt ce dă dreptul persoanei în privința căreia a fost aplicată amenda judiciară, să atace hotărârile judecătorești în instanțele ierarhic superioare.

Aplicarea măsurii indicate are un caracter public și transparent, ce dă posibilitatea persoanei supuse constrângerii cu caracter material să adopte o poziție de apărare prin contestarea încheierilor judecătorești cu privire la aplicarea amenzii judiciare [35, p. 206]. Totodată, aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală, în cazul în care abaterea pentru care s-a aplicat constituie infracțiune.

Aplicarea amenzii judiciare se stabilește prin încheiere judecătorească executorie în ședința în care se examinează cauza la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum și în ședință aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților. În cazul în care aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancționați li se va comunica încheierea judecătorească.

În ceea ce privește executarea încheierilor de aplicare a amenzilor judecătorești, trebuie de precizat că ele se transformă în venit la bugetul de stat, fie prin achitarea benevolă, fie prin intermediul organelor de executare silită [9, p. 58].

Cu referire la *alte măsuri procesual penale care aduc atingere dreptului de proprietate*, s-a făcut o trecere în revistă a liberării provizorii pe cauțiune, în calitate de măsură preventivă alternativă arestului, de esență contractuală, întrucât necesită acordul părților implicate în cadrul procedurii de liberare provizorie pe cauțiune [24, p. 11]. Se susține că măsura în cauză este una distinctă, dar care, în același timp, se înfățișează ca fiind o varietate a controlului judiciar propriu-zis, prin intermediul acesteia putându-se institui aceleași obligații procesuale, cărora li se adaugă depunerea unei cauțiuni.

Prin intermediul controlului judiciar pe cauțiune se asigură nu numai o bună desfășurare a procesului penal (aceasta fiind principala rațiune a măsurilor preventive), ci și posibilitatea

reparării prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii ori plata cheltuielilor de judecată sau a amenzii penale. În acest mod, controlul judiciar pe cauțiune dobândește valențe noi, specifice măsurilor asigurătorii [18, p. 619].

Legiuitorul, pe lângă scopul principal al cauțiunii, și anume asigurarea participării inculpatului la procesul penal, a instituit și un scop mediat, constând în posibilitatea reparării pagubelor, a plății cheltuielilor de judecată sau a executării pedepsei amenzii.

Se susține că în calitate de cauțiune pot fi acceptate, de rând cu banii lichizi, și alte valori materiale. Obiectul cauțiunii în procesul penal trebuie să fie exprimat în bunuri care nu creează dificultăți în circulație și în evidență, sunt destul de prețioase pentru prevenit, constituie în exclusivitate proprietatea titularilor cauțiunii în materie penală și exclude situații ce împiedică transmiterea drepturilor de proprietate către stat în cazul revocării inițiale ca urmare a purtării neadecvate a prevenitului. Acestor cerințe pot face față numai banii lichizi și hârtiile de valoare asigurate de către stat [24, p. 17].

Nu mai puțin importantă se prezintă și chestiunea privitoare la *ridicarea de obiectele și documente*. Este posibil ca anumite obiecte, înscrisuri sau date informatice ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal să se găsească în posesia unor persoane fizice sau juridice, cazuri în care organele judiciare trebuie să le ridice pentru folosirea lor la rezolvarea cauzelor penale. În acest sens, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal [18, p. 539].

Capitolulul trei, intitulat „**Acțiunea civilă în procesul penal**”, este dedicat *considerațiilor generale privind acțiunea civilă în procesul penal*.

Exercițiul acțiunii civile în cadrul procesului penal, posibilitate necunoscută de alte sisteme de drept, constituie un beneficiu procesual acordat victimei infracțiunii, de a valorifica toate elementele strânse de procuror în acuzare, precum și întreg cadrul procesual penal, pentru a-și vedea satisfăcute interesele de ordin civil, patrimoniale sau morale, afectate de comiterea infracțiunii împotriva sa. Criticabilă din numeroase puncte de vedere (împovărează desfășurarea procesului penal, afectează egalitatea armelor – întrucât victima care exercită acțiunea civilă beneficiază de întreg „*aguis-ul*”-ul procesului penal, respectiv de un material probant calificat administrat de autoritatea statului), opțiunea legislativă este, în condițiile social-economice și judiciare actuale, cea mai bună soluție pentru a nu obliga victima să recurgă la o procedură civilă separată care, în final, ar expune-o unor eforturi inutile și „revictimizării”. Acest pragmatism procesual presupune însă observarea cu strictețe a naturii acțiunii civile de acțiune accesorie celei penale: beneficiile pe care victima infracțiunii le va avea prin înlăturarea pretențiilor sale procesului penal vor fi strict circumstanțiate acestuia și nu vor putea depăși cadrul laturii penale [7, p. 122-123].

Sub aspect substanțial, acțiunea civilă în procesul penal, este supusă legii civile și numai sub aspect procedural este supusă atât normelor de procedură civilă, cât și celor de procedură penală și din aceste considerente prezintă unele particularități.

Se susține că acțiunea civilă reprezintă ansamblul mijloacelor procesuale prin care se poate realiza protecția juridică a drepturilor subiective și a situațiilor juridice ocrotite de lege. Cu această ocazie se aduc mai multe precizări: a) acțiunea civilă este în strânsă legătură cu protecția juridică a drepturilor subiective civile, precum și a unor situații juridice pentru a căror realizare calea judecătii este obligatorie; b) acțiunea civilă cuprinde toate mijloacele procesuale pe care legea le pune la dispoziție pentru protejarea drepturilor subiective și a situațiilor juridice, fiecare din aceste mijloace procesuale reprezentând forme de manifestare a acțiunii civile; c) acțiunea

civilă este uniformă, cuprinde aceleași mijloace procesuale indiferent de dreptul ce se valorifică, dar când se exercită, acțiunea este influențată de dreptul subiectiv sau de situația juridică protejată de lege, dobândite din natura și caracteristicile acestuia; d) în momentul în care se apelează la acțiune, aceasta se individualizează, devine proces [6, p. 1].

Ne raliem poziției savantul I. Dolea, care susține că acțiunea civilă exercitată în procesul penal dispune de anumite condiții de exercitare, atribuind la categoria acestora următoarele: a) infracțiunea trebuie să fi produs un prejudiciu; b) existența legăturii de cauzalitate între infracțiunea săvârșită și prejudiciul reclamat; c) prejudiciul să fie cert; d) prejudiciul trebuie să nu fi fost reparat; e) să existe constituire ca parte civilă [12, p. 485-487].

Exercitarea acțiunii civile – de regulă, prin cererea de chemare în judecată – produce, în principal, două efecte: unul de ordin procedural – investirea legală a instanței cu soluționarea cauzei și, totodată, obligarea acesteia să o soluționeze; celălalt de ordin substanțial – iminența tranșării litigiului prin hotărârea instanței, dacă cererea, fondată fiind, este susceptibilă de admitere. Primul efect premerge celui de-al doilea și îl condiționează decisiv. Dar pentru a se produce, se cer întrunite câteva condiții. În accepțiune generală, prin condiții de exercitare a acțiunii civile, desemnăm acele condiții în lipsa cărora acțiunea nu produce efectele urmărite [10, p. 147]. Vorbind despre condițiile de admisibilitate sau de primire a cererii de chemare în judecată, pot fi deosebite condiții speciale sau specifice pentru anumite cazuri, ele constând în respectarea unor formalități sau termene și condiții comune pentru toate cererile în justiție: interesul, calitatea și capacitatea [44, p. 197]. Conform unei alte opinii, se consideră că singura condiție de ordin general, valabilă pentru toate cauzele este capacitatea de a sta în justiție [43, p. 4-6].

Întregul spectru al discuțiilor referitoare la forma înaintării acțiunii civile în procesul penal se reduce la trei momente: 1) acțiunea civilă în procesul penal poate fi înaintată atât în formă scrisă, cât și în formă verbală; 2) acțiunea civilă în procesul penal se adresează în formă scrisă conform regulilor și cerințelor fixate de legea procesual-civilă; 3) acțiunea civilă în procesul penal se depune în formă scrisă cu luarea în calcul a particularităților specifice procesului penal.

Marea majoritate a oamenilor de știință acordă preferință formei scrise de înaintare a acțiunii civile în procesul penal. În activitatea practică de zi cu zi, reprezentanții organelor de urmărire penală propun părților vătămate de a scrie personal, în formă de dictare, cerințele acțiunii civile. Aceasta are loc, de obicei, după explicarea părții vătămate, de către reprezentantul organului de urmărire penală, a dreptului ei de a înainta acțiune civilă. Drept urmare al acestui fapt, ne pomenim în situația în care deși declarația privind înaintarea acțiunii civile a fost făcută în formă verbală, reprezentanții organului de urmărire penală vin totuși cu propunerea și inițiativa de a o perfectă în formă scrisă [37, p. 105-106].

Se justifică imposibilitatea înaintării unei cereri verbale de acțiune civilă în procesul penal care ar reprezenta o simplificare exagerată a acestei instituții procesual penale. Aceasta nu ar fi în favoarea și în interesul părților civile, ci a persoanelor care examinează acest mecanism în calitate de procedură auxiliară, de mîna a doua. În același timp, sistematizarea și detalizarea procesuală a activităților pe linia înaintării pretențiilor permit de a fortifica această instituție, de a o face mai transparentă și, drept urmare, de a garanta într-o măsură mai mare apărarea drepturilor persoanelor care au avut a suferi de pe urma infracțiunilor [37, p. 106].

Raporturile juridice legate de examinarea acțiunii civile în procesul penal se pot manifesta la etapa părții pregătitoare a ședinței de judecată, cât și nemijlocit în cadrul ședinței de judecată [37, p. 172].

După cum demonstrează practica judiciară, organul de urmărire penală de frecvente ori se eschivează de la obligațiunea unei probări forte, adecvate a acțiunii civile, plasând funcțiile sale pe umerii instanței. Se explică aceasta prin faptul că persoanele interesate pot prezenta instanței de judecată documentele suplimentare care confirmă faptul și mărimea prejudiciului cauzat. În legătură cu acest fapt, devine actuală chestiunea referitoare la obligațiunea instanței de a examina și a soluționa acțiunea civilă, dacă aceasta a fost înaintată la etapa urmăririi penale, însă careva acțiuni în privința dovedirii ei nu au fost întreprinse. Referitor la momentul vizat, considerăm că instanța de judecată nu este în drept să lase acțiunea civilă fără examinare doar în baza faptului că părțile civile nu au prezentat probe întru confirmarea mărimii prejudiciului cauzat prin infracțiune [37, p. 173-174].

Literatura de specialitate trece în revistă și faptul că lăsarea nesoluționată de către instanța penală a acțiunii civile în cazul prescripției răspunderii penale poate genera discuții similare cu cele care au dus la constatarea de către CtEDO a încălcării dreptului la un proces echitabil în situația în care, intervenind prescripția răspunderii penale, partea civilă nu-și găsește rezolvarea, în cadrul procesului inițial, a pretențiilor sale, fără ca ei să i se poată reține vreo culpă procesuală pentru această nerezolvare a fondului [7, p. 139].

Acțiunea civilă se rezolvă în cadrul procesului penal numai în măsura în care a fost alăturată acțiunii penale și, împreună, au ajuns în fața instanței penale. În cazurile în care acțiunea civilă a fost exercitată în procesul penal, dar aceasta nu a ajuns în faza de judecată deoarece organele de urmărire au dat soluția clasării ori renunțării la urmărirea penală, acțiunea civilă va fi rezolvată de către instanța civilă. În această ultimă ipoteză, instanța civilă va rezolva acțiunea civilă ținând seama de temeiurile care au stat la baza soluționării cauzei penale de către organele de urmărire penală. Pentru admiterea sau respingerea acțiunii civile, instanța civilă va analiza și conținutul ordonanței de clasare sau renunțare la urmărirea penală [18, p. 329-330].

În conformitate cu prevederile art.387 CPP RM, soluționarea acțiunii civile în procesul penal (admiterea ei în tot sau în parte ori respingerea acesteia) reprezintă o componentă a sentinței și toate cerințele aplicate în privința ei se referă și la acțiunea civilă. În acest context, soluționarea acțiunii civile în procesul penal este determinată de categoria sentinței pronunțate de către instanța de judecată.

Instanțele judecătorești, la judecarea cauzelor penale în fond, adoptă sentințe: a) de condamnare (art.389 CPP); b) de achitare (art.390 CPP); c) de încetare a procesului penal (art. 332 și 391 CPP); d) de aplicare a unor măsuri de constrângere cu caracter medical (art.499 CPP).

Sentința de achitare se adoptă dacă: nu s-a constatat existența faptei infracțiunii; fapta nu a fost săvârșită de inculpat; fapta inculpatului nu întrunește elementele infracțiunii; fapta nu este prevăzută de legea penală; există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei. Conform alin.(2) art.387 CPP RM, în cazul când se dă o sentință de achitare, instanța:

1) *respinge acțiunea civilă* dacă nu s-a constatat existența faptei incriminate sau fapta nu a fost săvârșită de inculpat. În primul caz, când are loc achitarea persoanei, lipsește temeiul acțiunii civile. În cel de-al doilea, acțiunea este înaintată față de o persoană „necorespunzătoare”, deoarece conform sentinței ea nu are nici o atribuție la comiterea infracțiunii.

2) *nu se pronunță asupra acțiunii civile* dacă inculpatul a fost achitat pentru că nu sunt întrunite elementele infracțiunii sau există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, prevăzute în art.35 Cod penal al Republicii Moldova (legitima apărare, reținerea infractorului, starea de extremă necesitate, constrângerea fizică sau psihică, riscul întemeiat).

În baza art.225 alin.(4) CPP RM, instanța de judecată lasă acțiunea civilă fără soluționare în procesul penal în cazul adoptării sentinței de achitare din motivul lipsei componenței infracțiunii, fapt ce nu împiedică persoana care a inițiat acțiunea civilă de a o intenta în ordinea procedurii civile.

Darea sentinței de condamnare în latura acțiunii civile poate fi divizată, în mod condițional, în următoarele categorii: a) admiterea acțiunii civile în totalitate; b) admiterea acțiunii civile în parte; c) respingerea acțiunii civile.

De asemenea, în cazurile în care pentru a stabili exact suma despăgubirilor cuvenite părții civile, ar trebui amânată judecarea cauzei, instanța poate să admită în principiu acțiunea civilă, urmînd ca asupra despăgubirilor cuvenite să hotărască instanța civilă [37, p. 183].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute ale prezentei teze de doctorat s-au concretizat în următoarele: aprecierea stării actuale și a perspectivelor de dezvoltare a domeniului ocrotirii procesual penale a proprietății în spațiul geografic al Republicii Moldova, formulate în baza analizei critice a lucrărilor de specialitate și a practicii organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată; expunerea conceptului general și a celui propriu referitor la ocrotirea procesual penală a proprietății [38, p. 212-216]; determinarea conținutului noțiunilor de sechestrul pe bunuri, specificarea temeiurilor și scopurilor procedurii de aplicare a sechestrului asupra bunurilor [1, p. 50-54]; contestarea aplicării sechestrului și a scoaterii bunurilor de sub sechestrul [4, p. 333-336]; abordarea conceptului de acțiune civilă în procesul penal [2, p. 40-49], a condițiilor și a procedurii de înaintare a acțiunii civile în procesul penal [3, p. 163-175]; reflectarea particularităților de examinare a acțiunii civile în procesul penal și sistematizarea soluțiilor adoptate în raport cu aceasta [5, 17 p.]; realizarea unor precizări de ordin general, referitoare la amenda judiciară și trecerea în revistă a temeiurilor și ordinii procesuale de aplicare a ei [36, p. 39-42].

În rezultatul cercetării complexe a temei tezei, a fost soluționată **problema științifică de importanță majoră**, care rezidă în analiza și reevaluarea teoriei și practicii ocrotirii procesual-penale a proprietății, *fapt care a contribuit* la edificarea unui fundament teoretico-metodologic necesar pentru eficientizarea politicii procesual-penale în domeniul protecției proprietății, permițînd *optimizarea* doctrinei procesual-penale în acest domeniu.

Problema științifică importantă a fost demonstrată prin **concluziile** elaborate în baza ipotezei de cercetare, după cum urmează :

1. Prin **ocrotire procesual-penală a proprietății** avem în vedere totalitatea măsurilor reglementate de normele de drept constituțional, civil și de drept procesual penal prin care este asigurat un just echilibru între interesele legitime ale persoanei fizice sau juridice căreia prin infracțiune i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral, statului, pe de o parte și, pe de alta - ale acuzatului și părții civilmente responsabile privitor la obiectul protecției și a limitelor acesteia. (*A se vedea: Capitolul 1, Subcapitolul 1.3.*)
2. **Printre formele legale de influențare a comportamentului participanților la procesul penal, în vederea atingerii scopului procesului penal reglementat la art. 1 alin. (2) CPP, se prezintă măsurile: sechestrului, amenzii judiciare, liberării provizorii pe cauțiune și ridicării de obiecte și documente.** Punerea sub sechestrul este o măsură de constrângere cu caracter real care urmărește scopul asigurării executării sentinței în latura încasărilor patrimoniale: acțiunea civilă, pedeapsa amenzii penale și eventuala confiscare

specială sau confiscarea extinsă a bunurilor rezultate din infracțiune. Instituirea sechestrului asupra bunurilor poate fi aplicată de către organul de urmărire penală sau de către instanța numai în cazurile în care există o bănuială rezonabilă că bunurile urmărite vor fi tănuite, deteriorate sau cheltuite și dacă: 1) a fost începută urmărirea penală; 2) există date rezonabile privind presupunerea că bănuitul, învinuitul, inculpatul sau alte persoane pot tănui, deteriora, sau cheltui bunurile urmărite; 3) a fost înaintată acțiunea civilă, sau există unul din bunurile prevăzute de art. 106 alin. (2) și 106¹ CP, fie pentru infracțiunea săvârșită legea să prevadă pedeapsa amenzii; 4) făptuitorul sau partea civilmente responsabilă să dețină bunuri pasibile urmăririi. În Codul de procedură penală al Republicii Moldova lipsește prevederea expresă a posibilității de întocmire a actului de punere a bunurilor sub sechestru cu participarea apărătorului și a avocatului-reprezentant al persoanei a cărei avere este sechestrată. Enumerarea și stabilirea categoriilor de bunuri asupra cărora nu poate fi aplicat sechestrul contribuie la asigurarea garanției păstrării după debitor și a persoanelor aflate la întreținerea acestuia a bunurilor care le sunt necesare pentru existența corespunzătoare și continuarea activităților cotidiene și profesionale. (*A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.*)

3. **Amenda judiciară este o măsură de influență aplicată de instanța de judecată sau judecătorul de instrucție, cu ocazia săvârșirii abaterii în cursul procesului penal, având un caracter legal, de constrângere, pecuniar, personal și individual.** Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală, dacă fapta constituie infracțiune. Amenda reprezintă o restrângere a drepturilor patrimoniale, care se manifestă în reducerea patrimoniului. Amenda judiciară se distinge de amenda contravențională și de amenda penală prin faptul că se aplică unei categorii restrânse de persoane, respectiv celor care au atribuții în desfășurarea procesului penal, precum și celor care sunt implicate sau participă la procesul penal. (*A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.*)
4. **Cauțiunea reprezintă valori care garantează participarea învinuitului sau a inculpatului la procesul penal și respectarea de către aceștea a obligațiilor impuse.** Obiectul cauțiunii în procesul penal trebuie să fie exprimat în bunuri care nu crează dificultăți în circulație și în evidență, sunt destul de prețioase pentru prevenit, constituie în exclusivitate proprietatea titularilor cauțiunii în materie penală și exclude situații ce împiedică transmiterea drepturilor de proprietate către stat în cazul revocării inițiale ca urmare a purtării neadecvate a prevenitului. Organul de urmărire penală ori instanța de judecată, de îndată ce constată că obiectul sau înscrisul nu corespunde cerințelor de pertinență și utilitate a probei, îl restituie persoanei de la care a fost ridicat. Împotriva măsurii de ridicare silită a obiectelor sau înscrisurilor sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia se poate face plângere de către orice persoană interesată, aplicându-se dispozițiile art. 298 - 299² și art. 313 CPP. (*A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3.*)
5. **Acțiunea civilă exercitată în procesul penal este o acțiune juridică de drept civil, devenind o acțiune civilă cu anumite particularități, cât timp este soluționată în procesul penal.** Întrucât poate fi exercitată doar alături de latura penală, ea poartă un caracter accesoriu. Pentru ca acțiunea civilă să poată fi exercitată în procesul penal, trebuie să se constate îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: infracțiunea trebuie să fi cauzat un prejudiciu material sau unul moral; între fapta prejudicibilă săvârșită și prejudiciul survenit să existe legătură de cauzalitate; prejudiciul să fie cert; prejudiciul să nu fi fost reparat; să existe manifestarea de voință din partea victimei pentru a fi repus în

drepturile lezate; soluționarea acțiunii civile în procesul penal să nu determine depășirea duratei rezonabile a acestuia. Acțiunea civilă poate fi înaintată de următorii subiecți: 1) persoana fizică (reprezentantul acesteia); 2) persoana juridică (reprezentantul acesteia); 3) procurorul – în interesele statului; 4) Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale - în interesele statului și ale persoanelor juridice de drept public. Acțiunea civilă în procesul penal poate fi înaintată din momentul sesizării organului de urmărire penală și până la terminarea cercetării judecătorești. Persoana care a suportat un prejudiciu de pe urma infracțiunii trebuie să solicite calitatea de parte civilă. Sarcina probei acțiunii civile este impusă solicitantului, cu excepția cazului când mărimea daunei influențează asupra încadrării juridice a faptei prejudiciabile. Acțiunea civilă se depune obligatoriu în scris și este anexată la materialele cauzei. Faptul că acțiunea înaintată nu corespunde cerințelor legii procesual civile cu referire la elementele de conținut nu împiedică examinarea acesteia. Dacă acțiunea civilă a fost exercitată în procesul penal, instanța, rezolvând latura penală, prin aceeași sentință se pronunță și asupra acțiunii civile. Judecând latura civilă instanța poate: să o admită integral sau parțial, să o respingă. În cazuri excepționale când, pentru a stabili exact suma despăgubirilor convenite părții civile ar trebui să fie amânată judecarea cauzei, instanța poate să admită în principiu acțiunea civilă, urmând ca asupra cuantumului despăgubirilor convenite să hotărască instanța civilă. Acest lucru este posibil doar atunci când încadrarea juridică a faptei prejudiciabile, stabilirea formei vinovăției, a modalității și mărimii pedepsei penale aplicate inculpatului nu sunt condiționate de răspunderea civilă a acestuia. Partea civilă poate retrage acțiunea, ceea ce presupune renunțarea la pretenții. Manifestarea de voință exprimată este irevocabilă și are efectele unei renunțări la drept. De aceea, partea nu va mai putea exercita acțiunea civilă cu privire la aceleași pretenții, nici în cursul procesului penal, dacă renunțarea a avut loc anterior începerii cercetării judecătorești, nici separat, în fața instanței civile, indiferent de modul în care se soluționează procesul penal. (A se vedea: *Capitolul 3, Subcapitolele 3.1-3.3.*)

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* se exprimă în cercetarea temeinică și complexă a instituției ocrotirii procesual penale a proprietății examinată în calitate de element fundamental al realizării obiectivelor procesului penal. Unei analize multiaspectuale este supus mecanismul aplicării sechestrului pe bunuri și al acțiunii civile în procesul penal, sunt examinate în mod complex aspectele procesuale ale acestor pârghii de ocrotire a proprietății atât în cadrul etapelor prejudiciare, cât și al celor judiciare, cu luarea în calcul a practicii din domeniu. S-a pus accentul și pe necesitatea de a redeplasa activitatea organelor judiciare de pe vectorul exclusiv al căilor de descoperire a faptelor infracționale pe cel al activității complexe și eficiente în vederea apărării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor care au avut de suferit de pe urma faptelor infracționale. În conținutul tezei de doctorat își fac loc propuneri cu o evidentă noutate și originalitate științifică în sensul perfecționării anumitor norme de drept procesual penal. De asemenea, doctorandul a justificat propunerile de *lege ferenda*, materializate în baza propriilor cercetări și concluzii teoretice, precum și propunerile în sensul perfecționării activității procesual penale. Autorul, pentru prima dată în Republica Moldova, a cercetat conținutul și practica aplicării nivelurilor legislației procesual-penale cu privire la punerea sechestrului pe bunuri și la acțiunea civilă în procesul penal. De către autor a fost formulată noțiunea categoriei de *ocrotire procesual-penală a proprietății*. În teza de

doctorat sunt invocate și argumente întru susținerea anumitor idei și concluzii teoretice ale altor savanți, și dimpotrivă, unele dintre acestea sunt supuse criticilor.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă și în faptul că au fost examinate aspectele teoretice și științifico-practice ale aplicării sechestrului pe bunuri și ale înaintării, examinării și soluționării acțiunii civile în procesul penal. Examinarea aspectelor acestui subiect deocamdată insuficient studiate, i-au permis doctorandului să formuleze anumite concluzii, care poartă în mare parte un caracter de noutate și originalitate substanțială și care sunt importante atât pentru dezvoltarea anumitor instituții procesual penale, cât și pentru perfecționarea activității practice a organelor judiciare. În acest fel, cercetarea întreprinsă corespunde criteriilor de noutății și originalitate științifică, reprezentând o continuitate a abordării teoriei ocrotirii procesual-penale a proprietății.

Baza legală și empirică a studiului este formată din: a) normele prevăzute la art. 126-132, 190, 192-196, 201-210, 219-226, 227-228 CPP RM; b) normele de procedură civilă relevante pentru conținutul și forma acțiunii civile în procesul penal; c) practica judiciară în materia aplicării sechestrului, liberării provizorii pe cauțiune, aplicare a amenzii judiciare, examinării și soluționării acțiunii civile în procesul penal; d) reglementările procesual penale ale unor state străine în materia aplicării sechestrului, liberării provizorii pe cauțiune, aplicare a amenzii judiciare, examinării și soluționării acțiunii civile în procesul penal.

Baza științifică a studiului este formată din lucrările autorilor autohtoni, cât și ale celor din alte state. În cadrul tezei de doctorat au fost folosite date empirice puse la dispoziție de către Secția de Urmărire Penală a Inspectoratului de Poliție Bălți, Procuratura mun. Bălți, Procuratura Anticorupție „Nord”, Judecătoria mun. Bălți și Curtea de Apel Bălți.

Semnificația teoretică a tezei constă în faptul că rezultatele obținute sunt pertinente sub aspect teoretic pe segmentul esenței, temeiurilor, limitelor aplicării instituției punerii sub sechestru a bunurilor în procesul penal; subiectele investigate sunt expuse complex, cu reflectarea conținutului lor în aspect istoric, juridico-organizațional, teoretic și metodologic; teza de doctorat lărgeste și amplifică cunoștințele în știința procesului penal cu referire la instituția punerii bunurilor sub sechestru, cunoștințe care pot fi utilizate în cercetările ulterioare ale acestei probleme. De asemenea, rezultatele studiului efectuat amplifică și lărgesc cunoștințele și în latura acțiunii civile în procesul penal. Autorul își focusează interesul științific asupra soluționării problemelor actuale de bază ale acțiunii civile în procesul penal, asupra esenței acțiunii civile. Specificul înaintării, examinării și soluționării acțiunii civile în procesul penal este redat prin prisma legislației procesual penale a Republicii Moldova și a altor state, în baza literaturii de specialitate, precum și a practicii de urmărire penală și judiciară.

Valoarea practică a tezei. Este determinată de faptul că rezultatele cercetării sunt direcționate spre perfecționarea legislației și a activității de aplicare a normelor de drept. Acestea pot fi utilizate în activitatea de cercetare științifică și în procesul didactic. De asemenea, valoarea aplicativă a lucrării se manifestă și în următoarele aspecte: 1) propunerile concrete ale autorului în privința perfecționării normelor de drept procesual penal pot fi realizate în cadrul activității de elaborare a reglementărilor procesual penale; 2) recomandările practice, expuse în cadrul lucrării, pot fi de un real folos pentru reprezentanții organelor de urmărire penală și judecători în sensul aplicării corecte și uniforme a normelor de drept procesual penal; 3) materialele tezei de doctorat pot fi utilizate de către studenți și

corpul profesoral al instituțiilor de învățământ cu profil juridic în procesul de studiere-predare a temelor corespunzătoare din cadrul dreptului procesual penal.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concepțiile și concluziile de bază ale acestei teze de doctorat au fost puse în discuție la ședințele Catedrei Drept procesual penal și Criminalistică, ulterior ale Departamentului Drept Procedural a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele investigațiilor științifice au fost reflectate în 9 publicații ale autorului în reviste de specialitate din țară și în rezumate ale comunicărilor prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale. Totodată, mai multe idei ce reprezintă rezultatele investigațiilor au fost prezentate și discutate în cadrul diferitelor manifestări științifice și științifico-practice. Unele viziuni reflectate în teză au fost expuse în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 10-11 noiembrie 2015), la Conferința științifică națională cu participare internațională. „Integrare prin cercetare și inovare” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 8-9 noiembrie 2018) și în cadrul Conferinței internaționale științifico-practice „Integrarea europeană: aspecte economico-juridice”, ediția a IV (Universitatea de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 21 decembrie 2018).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Limitele rezultatelor obținute se rezumă la: a) realizarea temeinică a unei cercetări a mecanismului actual de ocrotire procesual-penală a proprietății prin relevarea temeiurilor și a condițiilor legale de: aplicare a sechestrului asupra bunurilor și de contestare a acestuia; înaintare și rezolvare a acțiunii civile; aplicare și contestare a amenzii judiciare și a altor măsuri prin care s-ar putea aduce atingerea dreptului de proprietate; b) analiza empirică a mecanismului de ocrotire procesual-penală a proprietății, în temeiul jurisprudenței instanțelor naționale și CtEDO; c) durata studiilor de doctorat (2012 – 2016).

Au rămas nerezolvate aspecte mai puțin relevante subiectului cercetat referitoare la activitatea detaliată a Agenției de recuperare a bunurilor infracționale și a procedurii de reparare a daunelor cauate prin acțiuni ilegale ale organelor de urmărire penală, procuratură și a instanțelor de judecată, fapt determinat de necesitatea respectării cerințelor sub aspect de volum al lucrării de doctorat.

Recomandări de lege ferenda:

1. Expunerea pct. 13) din alin. (2) al art. 57 CPP al RM în următoarea redacție: *„întreprinde măsuri, prevăzute de lege, pentru asigurarea recuperării prejudiciului cauzat prin infracțiune, pentru stabilirea obiectelor și documentelor ce au importanță pentru cauza penală, inclusiv a averii care urmează a fi pusă sub sechestrul”*.

2. Înlocuirea în textul art. 59 alin. (1) CPP al RM a sintagmei *„căreia i s-a cauzat prin infracțiune...”* cu propoziția *„în situația prezenței temeiurilor de a presupune că prin infracțiune i s-a cauzat...”*.

3. De asemenea, este oportună completarea art. 209 CPP cu alin. (1¹), în următoarea redacție: *„Depunerea recursului împotriva încheierii instanței de judecată prin care se soluționează chestiunea aplicării sechestrului nu suspendă examinarea cauzei în fond. Pentru judecarea recursului, instanței de recurs i se expediază copiile actelor relevante din dosar, certificate de instanța care a emis încheierea respectivă”*.

4. La fel, pentru aducerea altor norme de procedură penală în concordanță cu redacția propusă a art. 209 CPP, urmează să fie completat și art. 437 alin. (1) pct. 3¹) CPP cu sintagma

„încheierile prin care se soluționează chestiunea aplicării sechestrului de către instanța de judecată”.

5. După alineatul (6) din art.201 CPP se propune introducerea alineatului (6¹) cu următorul conținut: *„Persoana sancționată prin încheiere judecătorească cu amenda judiciară poate depune în aceeași instanță cerere de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii. Cererea se depune în termen de 15 zile de la data emiterii încheierii de sancționare sau de la data comunicării ei”.*

Alineatele (7) și (8) vor avea următorul conținut:

„(7) Încheierea judecătorului de instrucție prin care s-a aplicat amenda judiciară sau s-a examinat cererea cu privire la anularea sau reducerea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară în termen de 3 zile de către persoana în privința căreia a fost aplicată amenda. Recursul se examinează în condițiile art. 311 și 312 din CPP.

(8) Încheierea instanței de judecată prin care s-a aplicat amenda judiciară sau s-a examinat cererea cu privire la anularea sau reducerea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs”.

7. Înlocuirea sintagmei de la art. 205 alin. (2) CPP RM „*prin rezoluție*” cu sintagma „*prin încheiere motivată*”.

8. Completarea art. 221 CPP RM cu alineatul (2¹), acesta având următorul conținut: *„Acțiunea civilă în interesul persoanelor minore, al persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu sau limitate în aceasta în conformitate cu prevederile legii procesual civile ori al persoanelor care din anumite motive nu-și pot apăra de sine stătător drepturile și interesele legitime, poate fi înaintată de către reprezentantul legal al acestora”.*

De asemenea, este oportună completarea art. 221 CPP al RM cu un nou alineat - (4²), cu următorul conținut *„Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale are dreptul, în scopul realizării atribuțiilor sale, să înainteze acțiuni civile în interesele statului, ale persoanelor juridice de drept public”.*

Sugestii privind potențialele direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată: În baza rezultatelor materializate în cadrul acestei teze de doctorat sunt identificate, trasate și direcțiile unor cercetări de perspectivă, la care se atribuie:

- 1) cercetarea instituției acțiunii civile, a sechestrului pe bunuri și amenzii judiciare în latura dreptului procesual penal comparat;
- 2) evidențierea specificului soluționării problemei privind octotirea procesual penală a proprietății în legislația altor state;
- 3) aplicarea cunoștințelor teoretice, care se conțin în teza de doctorat, în activitatea practică a organelor judiciare;
- 4) studierea evoluției mecanismului ocrotirii procesual-penale a proprietății.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic: în practica persoanelor abilitate cu începerea și desfășurarea procesului penal (ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători); în activitatea legislativă, având posibilitatea de a contribui la perfecționarea cadrului procesual-penal în materie; în procesul de instruire a studenților de la facultățile de drept din instituțiile de învățământ superior, precum și a audienților din cadrul Institutului Național al Justiției.

BIBLIOGRAFIE

1. **ABABEI, E.** Cu privire la scopul aplicării sechestrului asupra bunurilor în procesul penal. În: *Revista Institutului Național de Justiție*. 2015, nr. 4 (35), pp. 50-54, ISSN 1857-2405.
2. **ABABEI, E.** Reflecții asupra conceptului de acțiune civilă în procesul penal. În: *Revista Institutului Național de Justiție*, 2016, nr. 1 (36), pp. 40-49. ISSN 1857-2405.
3. **ABABEI, E.** Condițiile, forma și procedura de înaintare a acțiunii civile în procesul penal. În: *Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul*. 2016, nr. 2(4), pp. 163-175. ISSN 2345-1858.
4. **ABABEI, E.** Garanțiile drepturilor persoanelor interesate în cazul aplicării sechestrului în procesul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare : Conf. șt. naț. cu particip. intern.: Rezumate ale comunicărilor.*, 8-9 noiem. 2018. Științe juridice. Chișinău, 2018, pp. 333-336. ISBN 978-9975-142-50-2.
5. **ABABEI, E.** Soluțiile instanței în raport cu acțiunea civilă examinată în cadrul procesului penal. În: *Revista științifică a USM Studia Universitatis Moldaviae*, 2019, 17 p. (transmis spre publicare). ISSN 1814-3199.
6. ANTONIU, G., VOLONCIU, N., ZAHARIA, N. *Dicționar de procedură penală*. București : Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988. 276 p.
7. BÎRSAN, C., GĂIȚĂ, M., PIVNICERU, M- M. *Drepturile reale*. Iași : Institutul European, 1997. 227 p. ISBN 973-586-042-2.
8. BÎRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Drepturi și libertăți*. București: Ed. C. H. BECK, 2005. Vol. I. 1273 p. ISBN 973-655-573-9.
9. BRÎNZĂ, S. Proprietatea ca obiect al ocrotirii penale: aspecte introductive. În: *Revista Națională de Drept*. 2002, nr. 8, pp. 4-11. ISSN 1811-0770.
10. BULEA, M. Modalități de soluționare a acțiunii civile în cazul abuzului de încredere săvârșit prin dispunere pe nedrept. În: *Dreptul*. 2002, An. XIII, nr. 9, pp. 98-103. ISSN 1018-0435.
11. CARSS-FRISK, M. *Dreptul de proprietate: Ghid privind punerea în aplicare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului*. Consiliul Europei. Chișinău, 2003. 52 p.
12. CETERCHI, I. *Istoria dreptului românesc : În 3 vol.* București : Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1984. Vol. II. P. I. 440 p.
13. CETERCHI, I. *Istoria dreptului românesc : În 3 vol.* București : Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1987. Vol. II. P. II. 501 p.
14. COVALENCO, E., DOLEA, I. Examinarea acțiunii civile în procesul penal. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 334-352. ISBN 978-9975-53-231-0.
15. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă*. Arad : Ed. Servo-Sat, 2000. Vol. I. 472 p. ISBN973-9442-19-6.
16. DIȚĂ, C. Aspecte referitoare la promovarea acțiunii civile în fața instanței penale de către societatea de asigurare subrogată în drepturile asiguratului. În: *Dreptul*. 2004, An. XV, nr. 8/2004, pp. 171-174. ISSN 1018-0435.
17. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu., et al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
18. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova : (Comentariu aplicativ) : Textul cu modificările legislative operate până la 1 septembrie 2016 / Igor Dolea*.

- Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.
19. DOLTU, I., TOMA, D. Sechestrul penal, inscripția ipotecară și poprirea. Contestarea acestor măsuri asiguratorii. În: *Dreptul*. 2005, An. XVI, nr. 1, pp. 219-228. ISSN 1018-0435.
  20. DONGOROZ, V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. București : Ed. Academiei Române ; ALL BECK, 2003. Vol. V. 419 p. ISBN 973-27-0931-6.
  21. FLORESCU, D. et al. *Executarea silită. Reglementare, doctrină, jurisprudență*. București : Ed. C. H. BECK, 2006. 600 p. ISBN 973-655-873-8.
  22. GURSCHI, C., ROMAN, D. Dreptul de proprietate. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 221-240. ISBN 978-9975-53-231-0.
  23. GUSTI, D. et al. *Enciclopedia României*. București, 1938. Vol. I. Statul. 1052 p.
  24. Hotărârea CtEDO privind cauza *AGOSI vs Marea Britanie*, nr. 9118/80, Strasbourg, 24 Octombrie 1986 [on-line] [citată 17 mai 2018]. Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ebc9d>
  25. Hotărârea CtEDO în cauza *Silikiene contra Lituaniei* nr. 20496/02, Strasbourg, 10 iulie 2012 [on-line] [citată 24 mai 2018]. Disponibil: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2012/618.html>
  26. JIDOVU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 694 p. ISBN 978-973-115-161-8.
  27. JOIȚĂ, T. *Acțiunea civilă în procesul penal*. București : Ed. Național., 1999. 239 p. ISBN 973-9459-27-7.
  28. MATEUȚ, G. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București Ed. C. H. BECK., 2012. Vol. II. 907 p. ISBN 978-973-115-252-3.
  29. MIREL, D. *Ghid de cercetare penală*. București : Ed. C. H. BECK, 2012. 322 p. ISBN 978-606-18-0071-1.
  30. MORARI, V., DONCIU, A. *Ghid practic pentru investigarea infracțiunilor de corupție și a celor conexe : Iulie 2009 : Document de uz intern destinat procurorilor și investigatorilor anticorupție*. Chișinău, 2010. 183 p.
  31. NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București : Ed. PRO, 1997. 732 p. ISBN 973-97447-9-6.
  32. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală : În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. 2. 676 p. ISBN 978-606-673-385-4.
  33. NICULEANU, C. Câteva probleme referitoare la infracțiunea de sustragere de sub sechestrul. În: *Dreptul*. 2001, An. XII, nr. 11, pp. 153-157. ISSN 1018-0435.
  34. NICULEANU, C. Considerente referitoare la posibilitatea și limitele contestării sechestrului asigurator instituit în vederea asigurării reparării pagubei cauzate prin săvârșirea infracțiunii. În: *Dreptul*. 2009, nr. 8, pp. 184-189. ISSN 1018-0435.
  35. OPRE, R. Subrogația și cesiunea acțiunii civile dedusă în fața instanței penale. În: *Revista Română de Drept*. 1982, nr. 7, p. 25.
  36. ORÂNDAȘ, V. *Liberarea provizorie pe cauciune în sistemul măsurilor preventive*. Autorefer. al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2003. 23 p.
  37. OSOIANU, T., ORÂNDAȘ, V. *Procedură Penală*. Chișinău, 2004. 256 p. ISBN 9975-9835-5-3.
  38. PĂCURARIU, I. *Acțiunea civilă în procesul penal. Exercițarea acțiunii în răspundere civilă*

- delictuală la instanța civilă*. București : Ed. Universul Juridic, 2016. 438 p. ISBN 978-606-673-779-1.
39. PINTEA, A. *Drept Procesual Penal. Partea generală și partea specială*. București : Ed. Lumina Lex, 2002. 559 p. ISBN 973-588-460-7.
  40. POTRIVITU, G., TURIANU, C. Amenzile judiciare în procesul penal. În: *Dreptul*. 2002, An. XIII, nr. 9, pp. 140-146. ISSN 1018-0435.
  41. STOENESCU, I., ZILBERSTEIN, S. *Drept procesual civil. Partea generală*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1977. 532 p.
  42. THEODORU, Gr. *Drept procesual penal român*. Iași : Tip. „Al. I. Cuza”, 1971. Vol. I. 351 p.
  43. THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4.
  44. UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*. București : Ed. C. H. BECK, 2014. 685 p. ISBN 978-606-18-0325-5.
  45. VIZDOAGĂ, T., **ABABEI, E.** Caracterile amenzii judiciare în procedura penală. În: *Integrare prin cercetare și inovare* : Conf. șt. naț. cu particip. intern. : Rezumate ale comunicărilor. 10-11 noiembrie. 2015. Științe juridice. Științe economice. Chișinău, 2015, pp. 39-42. ISBN 978-9975-71-703-8.
  46. VIZDOAGĂ, T., **ABABEI, E.** Cu privire la proprietate și garanțiile asigurării dreptului de proprietate în procesul penal. În: *Culegere de articole științifice ale Conferinței internaționale „Integrare europeană: aspecte economico-juridice”*, 21 decembrie, Chișinău, 2018, pp. 212-216, 0,5 c.a., ISBN 978-9975-3287-0-8.
  47. VOLONCIU, N. În legătură cu noua reglementare a acțiunii penale. În: *Analele Universității București. Seria Științe Juridice*, 1969, an. XVIII, nr. 2, p. 97.
  48. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală*. București : Ed. Paideia, 1996. Vol. I. Partea generală. 510 p. ISBN 973-9131-01-8.
  49. ZILBERSTEIN, S., CIOBANU, V. *Drept procesual civil : Tratat de executare silită*. București : Ed. Lumina Lex, 2001. 560 p. ISBN 973-588-395-3.
  50. ZUBCO, V. et al. *Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere*. Chișinău : ARC, 2006. 372 p. ISBN 978-9975-61-418-4.
  51. БАГАУТДИНОВ, Ф. Н. Пределы действия гражданского иска в уголовном процессе стоит расширить. В: *Российская Юстиция*, 2003, № 3, с. 36-37. ISSN 0131-6761.
  52. БАГАУТДИНОВ, Ф. Н. *Обеспечение публичных и личных интересов при расследовании преступлений*. Москва : Юрлитинформ, 2004. 544 с. ISBN 5-93295-114-1.
  53. БАТУЕВ, В. В. *Обеспечение при расследовании преступления гражданского иска потерпевшего* : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1999. 228 с.
  54. ДОБРОВОЛЬСКИЙ, А. А. *Основные проблемы исковой формы защиты права*. Москва, 1979. 159 с.
  55. ДЫК, А. Г. *Актуальные вопросы гражданского иска в уголовном процессе* : Дис. ... канд. юрид. наук. Смоленск, 2000. 250 с.
  56. ЕВДОКИМОВ, С. В. *Правовосстановительные меры в российском праве* : Дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 1999. 218 с.
  57. ЗИНАТУЛЛИН, З. З. *Возмещение материального ущерба в уголовном процессе*. Казань, 1974. 99 с.

58. ЛИВШИЦ, Ю., ТИМОШЕНКО, А. Назначение института гражданского иска в уголовном процессе. В: *Российская Юстиция*. 2002, № 6, с. 43-45. ISSN 0131-6761.
59. МАЗАЛОВ, А. Г. *Гражданский иск в советском уголовном процессе* : Дис. канд. юрид. наук. Москва, 1967. 200 с.
60. МАСЛЕННИКОВА, Л. Н. *Публичное и диспозитивное начала в уголовном судопроизводстве России* : Дис. докт. юрид. наук. Москва, 2000. 371 с.
61. СЕМИН, А. В. *Исполнение приговора в части гражданского иска* : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ижевск, 2002. 26 с.
62. СМИРНОВ, М. В. *Правомерное ограничение свободы и личной неприкосновенности при производстве предварительного следствия* : Дис. канд. юрид. наук. Москва, 2003. 224 с.
63. ТАРНАВСКИЙ, О. А. *Уголовно-процессуальный механизм предъявления и разрешения гражданского иска в уголовном деле* : Дис. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000. 158 с.
64. ТИМОШЕНКО, А. В. *Теоретические и практические вопросы гражданского иска в предварительном расследовании* : Дис. канд. юрид. наук. Челябинск, 2002. 214 с.
65. CLERC, F. *Le proces penal en Suisse*. Paris, 1955. 191 p.
66. DEBOVE, F., FALETTI, F. *Precis de droit penal et de procedure penale*. Paris : Presses Universitaires de France, 2001. 531 p. ISBN 2-13-050281-4.
67. GUINCHARD, S., BUISSON, J. *Procedure penale*. Paris : Ed. Litec, 2000. 864 p. ISBN 2-7111-3147-5
68. HERON, J. *Droit judiciaire prive*. Paris : Montchrestien, 1991. 761 p. ISBN 2-7076-0416-X.
69. LAMBERT-FAIVRE, Y. *Droit du dommage corporel : systemes d indemnisation*. Paris : Dalloz, 2000. 968 p. ISBN 2-247-03325-3.
70. MALINVAUD, Ph. *Droits des obligations*. Paris : Litec, 2003. 638 p. ISBN 2-7110-0312-4.
71. MANDRIOLI, C. *Diritto processuale civile. Vol. I. Nozioni introduttive e disposizioni generali.* Torino : Giapichelli Editore, 2000. 486 p. ISBN 88-348-4401-7.
72. SAVEY-CASARO, P. Le regime de l action civile qui surtit a l action penale. In: *Revue de science criminelle et de droit penale compare*. 1976, nr. 2, pp. 319.
73. STEFANI, G., LEVASSEUR, G. *Droit penal general et de procedure penale. Tom. II. Procedure penale*. Paris : Dalloz, 1968. 71 p.
74. VINCENT, J. *Procedure civile*. Paris : Dalloz, 1974. 1080 p. ISBN 2-247-01095-4.
75. VINCENT, J., MONTAGNIER, G. VARINARD, A. *La justice et ses institutions*. Paris : Dalloz, 1985. 952 p. ISBN 2-247-00305-2.

ADNOTARE

Ababei Eduard,

„Teoria și practica ocrotirii procesual-penale a proprietății”, teză de doctor în drept la specialitatea științifică 554.03 - Drept procesual penal, Chișinău, 2019.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 251 titluri, 148 pagini text de bază. La tema tezei au fost publicate 9 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: proprietate, parte civilă, parte civilmente responsabilă, prejudiciu, amendă judiciară, sechestrul, cauțiune, ridicare de bunuri, cheltuieli de judecată, acțiune civilă, încheiere, sentință, decizie, cale de atac.

Scopul lucrării: constă în examinarea complexă a mecanismului de ocrotire procesual-penală a proprietății și în optimizarea cadrului legal din acest domeniu.

Obiectivele cercetării: constau în studiul asupra evoluției reglementărilor normative privind acțiunea civilă în procesul penal, sechestrului asigurator și a amenzii judiciare; abordarea conceptuală a proprietății și a garanțiilor asigurării dreptului de proprietate în cadrul procesului penal; analiza viziunilor doctrinare ale savanților din RM și din alte state privitoare la instituțiile sechestrului pe bunuri, acțiunii civile în procesul penal și a amenzii judiciare; identificarea curenților legislative privitoare la reglementarea sechestrului pe bunuri, acțiunea civilă și amenda judiciară; înaintarea propunerilor de *lege ferenda* menite să îmbunătățească actualul cadru legal de reglementare din domeniu.

Noutatea și originalitatea științifică: sunt determinate de scopul, obiectivele și particularitățile tratării chestiunilor referitoare la problema ocrotirii procesual penale a proprietății. Instituția ocrotirii procesual penale a proprietății este examinată în calitate de element fundamental al realizării obiectivelor procesului penal.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: rezidă în formularea definiției ocrotirii procesual-penale a proprietății, precum și reevaluarea reglementărilor privitoare la măsurile procesuale care aduc atingere dreptului de proprietate și la acțiunea civilă în procesul penal, fapt care a condus la elaborarea propunerilor de *lege ferenda* în vederea perfecționării și ajustării legislației procesual-penale a Republicii Moldova la standardele internaționale și cerințele bunelor practici judiciare în domeniu.

Semnificația teoretică: lucrarea scoate în evidență abordările doctrinare a diferitor autori despre mecanismul procesual-penal prin care este asigurat dreptul de proprietate și identifică curenții din cadrul de reglementare prin prisma CoEDO și a jurisprudenței CtEDO.

Valoarea aplicativă a cercetării: rezultatele și concluziile prezentei lucrări vor putea fi folosite în practică de către ofițerii de urmărire penală, procurori, judecători și alți participanți la proces cu ocazia soluționării laturii civile a cauzei penale și oricăror alte chestiuni cu caracter patrimonial; va contribui la uniformizarea practicii judiciare.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele investigației au fost implementate în procesul didactic și științific al USM și Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți.

АННОТАЦИЯ

Абабей Едуард

«Теория и практика уголовно-процессуальной защиты собственности». Докторская диссертация по научной специальности 554.03 - Уголовно-процессуальное право. Кишинэу, 2019 год.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 251 наименований, 148 основных текстовых страниц. Результаты диссертации опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые слова: собственность, гражданский истец, гражданский ответчик, ущерб, судебный штраф, арест имущества, залог, изъятие вещественных доказательств, судебные издержки, гражданский иск, определение, приговор, кассационная жалоба.

Цель исследования: состоит в комплексном исследовании механизмов защиты собственности в системе уголовного правосудия и в оптимизации законодательной базы в данной области.

Задачи исследования: состоят в исследовании развития нормативных положений, касающихся гражданского иска в уголовном процессе, ареста имущества и судебного штрафа; концептуальный подход к имуществу и гарантиям собственности в уголовном процессе; анализ доктринальных мнений ученых из Республики Молдова и других государств в отношении институтов наложения ареста на имущество, гражданского иска в уголовном процессе и судебного штрафа; выявление пробелов в законодательстве относительно ареста имущества, гражданского иска в уголовном процессе и судебного штрафа; представление предложений для внесения изменений в существующей законодательной базе.

Новизна и оригинальность исследования: определяются целями, задачами и особенностями рассмотрения вопросов, связанных с уголовно-процессуальной защитой имущества. Институт уголовно-процессуальной защиты имущества рассматривается как основной элемент достижения целей уголовного процесса.

Достигнутые результаты исследования необходимые для решения важного научного вопроса: сформулирование определения уголовно-процессуальной защиты собственности, а также переоценка законодательных норм, которые регламентируют процессуальные меры, нарушающие право собственности и гражданский иск в уголовном судопроизводстве, что привело к разработке предложений по усовершенствованию уголовно-процессуального законодательства Республики Молдова с целью его приведения в соответствие с международными стандартами и требованиями судебной практики.

Теоретическая значимость: в работе выявляются доктринальные подходы разных авторов к процессуально-уголовному механизму, посредством которого гарантируются права собственности, и выявляются недостатки в нормативно-правовой базе через призму ЕКПЧ и юриспруденции ЕСПЧ.

Прикладная ценность исследования: результаты и выводы работы смогут быть использованы сотрудниками уголовного преследования, прокурорами, судьями и другими участниками процесса при разрешении гражданской части и любых других имущественных вопросов уголовного дела; будет способствовать единообразию судебной практики

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были реализованы в учебном и научном процессе МГУ и Государственного Университета им. «Алеку Руссо» из Бэлць.

ANNOTATION

Ababei Eduard

„*The issue of criminal procedural protection of property*”. Doctor of Law thesis on the scientific specialty of 554.03 - Criminal Procedural Law. Chisinau, 2019.

Thesis Structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 251 titles, 148 pages of main text. 9 scientific works were published on the theme of this thesis.

Keywords: property, civil party, civilly liable party, prejudice, fine, seizure, bail, asset lifting, legal costs, civil action, conclusion, sentence, decision, appeal.

The goal and objectives of the research. *The goal of the thesis* is to conduct a complex examination of the criminal procedural property protection mechanism, and to optimize the legal framework in this field. In order to achieve the proposed goal, the following *objectives* were formulated: the study on the evolution of normative regulations on civil action in criminal proceedings, levy and amercement; establishment of a conceptual approach to property ownership and its guarantees in criminal proceedings; analysis of doctrinal visions of scholars from Republic of Moldova, as well as other countries, referring to seizure, civil action in criminal proceedings and amercement; determining the peculiarities of the present mechanisms of criminal procedural protection of property; specification of the conditions, form and procedure for bringing civil action in criminal proceedings; the analysis of the grounds and the procedural order of application of the amercement; investigation of the judicial practice in the area of property seizure, amercement and on the application of the provisions regarding the advancement and settlement of the civil actions submitted in criminal cases; the comparative analysis of the regulations of other states' law in the field of procedural and criminal protection of property; identifying legal shortcomings regarding the settlement of property seizure, civil action and amercement; submitting legislative proposals aimed at improving the current regulatory framework in the field of research.

The novelty and originality of the research are determined by the purpose, the objectives and the peculiarities of dealing with problems related to the issue of the criminal procedural protection of the property. The institution of criminal procedural protection of property is considered as a fundamental element of achieving the objectives of the criminal trial.

The scientific issue of major importance resides in the analysis and reevaluation of the theory and practice of procedural and criminal protection of property, which contributed to the creation of a theoretical and methodological foundation necessary for streamlining the procedural-criminal policy in the field of property protection, allowing optimization of the procedural-criminal doctrine in this field.

Theoretical significance and applicative value of the research is determined by its channeling on the solving of the questions raised in the daily activity of prosecution bodies and trial courts. The results of the research are directed towards making some practical conclusions.

Implementation of scientific results. The results of the investigation were implemented in the educational process of the Moldavian State University and of State University „Alecu Russo”, Bălți through class notes, as well as theoretical and practical classes.

ABABEI EDUARD

TEORIA ȘI PRACTICA

OCROTIRII PROCESUAL-PENALE A PROPRIETĂȚII

SPECIALITATEA – 554.03 DREPT PROCESUAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 12.07.2019

Formatul hârtiei 60×84^{1/16}

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tirajul 50 ex.

Coli de tipar 2,0.

Comanda nr. 265

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2019